

บทที่ 3

อำเภอ: พัฒนาการและพื้นที่คอยช้าง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์อำเภอ และความเป็นมาของพื้นที่ชุมชนบ้านคอยช้าง เพื่อนำข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์กับปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่และชุมชนคอยช้าง และนำไปวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อำเภอ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อออกเป็นสามประเด็น ได้แก่ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์อำเภอ พื้นที่คอยช้างกับการพัฒนาและชาวเขากับการพัฒนา และการทำให้เป็นคนอื่น เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงบริบททางประวัติศาสตร์ความเป็นชาติพันธุ์ดั้งเดิมจากประเทศต้นกำเนิด กระทั่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์อำเภอในฐานะของผู้อพยพที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงในประเทศไทย จนเกิดการนิยามความหมายในฐานะความเป็นชาติพันธุ์ของคนภายนอก โดยกระบวนการพัฒนาของภาครัฐที่เบียดขับให้ชาติพันธุ์อำเภอกลายเป็น “อื่น” ทำให้ชาติพันธุ์อำเภอถูกประทับตราว่าเป็นคนปลูกฝิ่น และค้ายาเสพติดและความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องของวัฒนธรรมและจารีตประเพณี และภาพรวมของพื้นที่คอยช้างในปัจจุบัน เพื่อให้ชี้ให้เห็นถึงร่องรอยและผลของการพัฒนาในอดีต ที่ส่งผลต่อสภาพสังคม วัฒนธรรม และการเข้าถึงสาธารณูปโภคต่างๆ ทั้งเรื่องถนน การศึกษา สาธารณสุข วิธีการผลิตเกษตร รายได้ของประชากรและ หน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนคอยช้างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในปัจจุบัน

3.1 ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์อำเภอ

อำเภอ (Akha) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งซึ่งมีภาษาพูดอยู่ในกลุ่มของตระกูลภาษาทิเบต-พม่า สาขาโลโล ที่กระจายตัวอยู่ในทิเบต เสฉวน และยูนนานตอนใต้ เหตุผลที่กลุ่มชาติพันธุ์อำเภออาศัยอยู่ในภูเขาและตามพื้นที่สูงเนื่องจากเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เข้มแข็งกว่า กลุ่มชาติพันธุ์อำเภอสืบเชื้อสายมาจากพวกหยี่หรือยี่ (Yi) เป็นคำที่ชาวจีนใช้เรียกกลุ่มคนเหล่านี้ซึ่งแต่เดิมพวกเขาเรียกตนเองว่า โลโล (Lolo) หรือหลัวหลัว ซึ่งชาวฮั่นถือว่าเป็นกลุ่มอู๋มานกลุ่มหนึ่ง ชาวฮั่นเรียกกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลทิเบต-พม่า ที่มีอารยธรรมที่ต่ำกว่าตนเองว่า หมาน หรือเฉิง อู๋มาน หมายถึงกลุ่มชนที่มีผิวสีคล้ำ ถิ่นฐานเดิมของกลุ่มโลโลคือชายแดนด้านตะวันออกของทิเบตในปัจจุบัน เมื่อพันปีกว่าปี โลโลกกลุ่มหนึ่งได้แยกตัวจากถิ่นฐานเดิมของตน มาอาศัยอยู่ที่ราบระหว่างหุบเขา ของแม่น้ำแยงซี

ตอนบนทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลเสฉวนติดกับตะวันออกของธิเบต กลุ่มโลโลกกลุ่มนี้ ได้สร้างวัฒนธรรมต่างไปจากกลุ่มเดิมและกลุ่มนี้ก็ถูกชาวฮั่นเรียกว่า หยิ และกลุ่มโลโลอื่นรวมถึงกลุ่มหยิที่ถูกจีนเรียกว่า ห่าหนี่ (Hani) และกลุ่มที่เรียกตนเองว่าอ่าข่า (Akha) ได้อพยพลงมาทางใต้ได้หลายศตวรรษแล้ว แต่ยังมาไม่ถึงพม่าและไทย เมื่อทรัพยากรบริเวณเทือกเขาธิเบตมีอยู่อย่างจำกัด บรรพบุรุษอ่าข่าจึงต้องอพยพมายังบริเวณที่อุดมสมบูรณ์มากกว่า ซึ่งอพยพมาทางตะวันออกเฉียงใต้ เข้าสู่มณฑลเสฉวนตอนใต้และยูนนานในปัจจุบัน ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 7 ชาวหยิหรือกลุ่มโลโลที่เป็นอ่าข่ารุ่นบรรพบุรุษได้กระจายตัวมาสู่ตอนใต้ของยูนนาน และพวกเขาก็ได้สร้างวัฒนธรรมของพวกเขาเองที่แตกต่างจากวัฒนธรรมกลุ่มหยิหรือโลโลกกลุ่มอื่นๆ เรื่อยมาจนภายหลังก็มีอ่าข่าจำนวนมากอาศัยและตั้งถิ่นฐานอยู่ยูนนานจนถึงปัจจุบัน (ไพโรจน์ 2554: 40-41) ทั้งนี้การเรียกอ่าข่าว่า “ห่าหนี่ (Hani)” คืออ่าข่าที่มาจากแม่น้ำฮวงเหอ หรือบริเวณแม่น้ำแดงและทางตอนเหนือของเวียดนาม และเรียกกลุ่มคนนี้ว่า “อ่าข่า (Akha)” คือกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ที่สิบสองปันนา มณฑลยูนนาน พม่า ลาว และไทย

อ่าข่าหรือห่าหนี่ในยูนนาน อ่าข่าที่ถูกเรียกว่า “ห่าหนี่” โดยรัฐบาลจีน แบ่งเป็นสองสมัยในสมัยการปกครองของ Honghe ชาวห่าหนี่หรือชาวหยิ อาศัยอยู่แม่น้ำแดง ซึ่งอยู่ทางเหนือของพรมแดนระหว่างจีนและเวียดนาม และมีกลุ่มย่อยๆ ที่เรียกตัวเองว่า Xolo, Lopi, Goxo, Piyo, Kato, Ngonu, Xaoni, Pexon, Lami, Gojo, Xiti, Amu และ Yicheu เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ มีความเข้าใจในภาษาร่วมกัน ทั้งนี้เป็นการจัดแบ่งกลุ่มโดยคนจีน ส่วนกลุ่ม Dzjhageh ที่ถูกเรียกโดยกลุ่มอ่าข่านั้น เป็นชื่อที่ไม่ค่อยมีกลุ่มไหนรู้จักและมีภาษาถิ่นที่แตกต่างจากกลุ่มอ่าข่าและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวฮั่นกับกลุ่มหยิและกลุ่มอื่นๆ ที่เป็น ม้ง เมี่ยน ไทดำ และจ้วง กลุ่มหยิเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในยูนนานส่วนมากกระจายอยู่แนวภูเขาอาวเหลียวซาน (Ailao Shan) เรื่อยมาจนถึงมณฑลเสฉวน ในสมัยการปกครองของ Simao ที่ยังปกครองยูนนาน อ่าข่าและ ห่าหนี่ มีการแบ่งแยกกันระหว่างเขตภูเขาอาวเหลียวซาน (Ailao Shan) และหวู่เหลียงซาน (Wuliang Shan) และในเขตแนวภูเขานี้ก็มี Mojiang Babianjiang และ Lancangjiang ในพื้นที่ Mojiang มีกลุ่มห่าหนี่มากกว่า 300,000 คนอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ ซึ่งกลุ่ม ห่าหนี่เป็นกลุ่มใหญ่ที่อยู่ในเขตการปกครองของยูนนาน

กลุ่มอ่าข่า/ห่าหนี่ ในการปกครองข้างต้น อาศัยอยู่บนภูเขาร่วมกับกลุ่มไทลื้อและไทใหญ่ ในบริบทของชนกลุ่มน้อย อ่าข่าถูกเรียกว่า ห่าหนี่ โดยกลุ่มรัฐบาลจีนและกลุ่ม ห่าหนี่ ส่วน ข่าก้อ (Kha kaw) ถูกเรียกโดยกลุ่มคนที่พูดภาษาไตและจีนยูนนาน จำนวนอ่าข่ามีประมาณ 600,000-700,000 คนในพื้นที่นี้ แต่จำนวนทั้งหมดในจีนอาจมีอ่าขามากถึง 2 ล้านคน ชื่อห่าหนี่ใช้เรียกอ่าข่าโดยนักชาติพันธุ์และนักภาษาศาสตร์จีน สมัยยุคของ Mao ส่วน คำว่า ข่า (Kha) มีความสัมพันธ์กับกลุ่ม มี

ความหมาย หมายถึง ทาส ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในสมัยนั้น ซึ่งคำว่า ข่า (Kha) ที่ออกเสียงเบา นั้น หมายถึงความห่างไกล หรือ ระยะทาง (Geusau 2000: 125)

ส่วนกลุ่มอ่าข่าในพม่าอาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าในรัฐฉาน อยู่อย่างกระจัดกระจายกับกลุ่มลาหู่ ลีซู และว้า อ่าข่าในพม่าหลายคนยังเร่ร่อนในระหว่าง 30-40 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากถูกรุกรานจากกลุ่มทหารพม่า สงคราม และกองทัพของขุนต่ำ อ่า ข่าก็ยังอาศัยอยู่ในรัฐฉาน และ เมืองท่า จี้เหล็กใกล้กับพรมแดนทางเหนือของไทย อ่าข่าหลายกลุ่มก็ นับถือคริสต์เชียน และ คาทอลิก จำนวนอ่าข่าในพม่าอาจมีราวๆ 150,000 คน อ่าข่าถูกเรียกว่า ก้อ (Kaw) โดยกลุ่มคนฉานและพม่า กลุ่มอ่าข่าในลาวอาศัยอยู่ที่ราบสูงพงสาลีและแขวงหลวงน้ำทา อยู่กระจัดกระจาย ร่วมกับกลุ่มเมี่ยน ม้ง ขมุ คะฉิ่น ลีซู และลาหู่ ส่วนที่ราบลุ่มเป็นก ลุ่มที่อยู่ของชาวไตอยู่กระจายตามหุบเขา ร่วมกับกลุ่ม ไทลื้อ ไทดำ ไทขวน หรือ ยางไทเหนือ ไทขาว และไทดอย ส่วนมากไม่มีอยู่เพราะเกิด สงครามเวียดนาม อ่าข่าในลาวถูกเรียกว่า อี้ก้อ (I-ko) หรือ ข่าก้อ (Khako) และกลุ่มอ่าข่าในเวียดนาม อาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของแม่น้ำแดงหรือแม่น้ำซวงเหอ ใกล้กับขุนนางอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนามอยู่ร่วมกับคนไทดำและชาวเวียดนาม ซึ่งมีอยู่ประมาณ 20,000 – 25,000 คน โดยอาศัย อยู่ใกล้พรมแดนลาวหรือในภูเขาใกล้แม่น้ำดำ เป็นต้น



ภาพที่ 3.1 การย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์อ่าข่า

(ที่มา : Tawatchai Apidechkul, “A 20-year retrospective cohort study of TB infection among the Hill-tribe HIV/AIDS populations, Thailand”, BMC Infectious Diseases, 2016, pp 3)

จากแผนที่ข้างต้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์อ่าข่ามา จากทางตอนใต้ของจีน และส่วนใหญ่ อพยพและอาศัยกระจัดกระจายอยู่รัฐฉานในพม่า ลาว เวียดนาม และในประเทศไทย (ภาพที่ 3.1) สาเหตุของการอพยพของชาติพันธุ์อ่าข่ามาจากความขัดแย้งกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้มแข็งกว่าและจากภัย สงคราม ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกิดเหตุการณ์จีนมุสลิมต่อต้านราชวงศ์แมนจูจึงเกิดสงคราม ยาวนานถึง 18 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1855 ถึง ค.ศ. 1873 ประกอบกับการเข้าแทรกซึมของมหาอำนาจตะวันตก ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส กระตุ้นให้เกิดสงครามเพราะต้องการทรัพยากรอันมีค่าในยูนนาน ทำให้อ่าข่า ต้องตกอยู่ภายใต้ความขัดแย้ง และมีประชากรจำนวนไม่น้อยที่ต้องยากจนและถูกกดขี่ จึงทำให้อ่าข่า บางส่วนอพยพออกจากยูนนานเพื่อหาที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ จนกระทั่ง ปี ค .ศ. 1884 เกิดสงคราม จีน-ฝรั่งเศสในยูนนานและกวางสี ราชวงศ์แมนจูพ่ายแพ้แต่ก็ยังไม่ส่งผลกระทบต่อชนกลุ่มน้อย เท่าใดนัก ในปีค.ศ. 1938 รัฐบาลแห่งชาติจีนเริ่มให้ความสำคัญกับท้องถิ่นเพราะต้องการแรงงานสร้างถนน จากคำลี้ไปพม่าเพราะต้องการทำสงครามกับญี่ปุ่น ประกอบกับปี ค .ศ. 1949 เกิดการเปลี่ยนแปลง ปกครองในประเทศจีนและเกิดการขับไล่ทหารพรรคก๊กมินตั๋ง 15,000 นาย ไปพม่า กองทัพก๊กมินตั๋ง จึงรวมตัวขึ้นอีกครั้งในปี ค.ศ. 1951 ร่วมกับกลุ่มว่าที่สนับสนุนพรรคก๊กมินตั๋ง กลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ได้ฝักใฝ่ ฝ่ายใดจึงเห็นว่าการอพยพเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ทั้งกลุ่มอ่าข่า ลาหู่ และลีซอ และกลุ่มอื่นๆ ได้อพยพ มายังรัฐฉานของพม่าและไทย

หลายกลุ่มที่อพยพเพื่อหาที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ จะเข้ามาอยู่บริเวณเทือกเขาในรัฐฉานในช่วงระยะ หนึ่ง และนิยมทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน แต่เมื่อมีผู้คนอพยพเข้ามาจำนวนมากจึงไม่มีที่ดินเพียงพอที่จะพักฟื้นเนื้อดิน ต่างก็กลับมาใช้ที่ดินเดิมก่อนที่จะฟื้นตัวเต็มที่ และพวกเขาก็พบว่าฝิ่นเป็นพืชที่ ปลูกกินอาหารจาก ดินน้อยกว่าทำให้สามารถใช้ที่ดินได้นานขึ้น (ไพโรจน์ 2554: 40-41) และพวกเขาก็ปลูกฝิ่นให้มากพอที่จะนำไปแลกข้าวจากพื้นราบเพราะว่าง่ายกว่าการปลูกข้าวเอง ทั้งยังมีตลาดฝิ่น รองรับการซื้อผลผลิตอยู่มาก เมื่อปี ค.ศ. 1954 ผลผลิตฝิ่นก็เพิ่มมากขึ้น รัฐบาลในช่วงนี้ก็ไม่สามารถ ปราบปรามฝิ่นได้ประกอบกับช่วงนั้นรัฐบาลพม่าได้เข้าจัดการทางทหารกับกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้พวก ฉาน คะฉิ่น จีนฮ่อ และว้า หันมาแสวงหาผลประโยชน์จากฝิ่นมากขึ้น พื้นที่การปลูกฝิ่นก็กลายเป็น เป้าหมายของกลุ่มคนเหล่านี้และบังคับให้ทำสัญญาอย่างปฏิเสธไม่ได้ หมู่บ้านไหนที่ไม่ปลูกฝิ่น จะ ไม่ได้รับการแจกเมล็ดพันธุ์ จนกระทั่งเกิดการตั้งกองกำลังรัฐฉานขึ้น และพรรคคอมมิวนิสต์พม่าจาก ในยูนนานได้เข้ามายังพม่า และเข้ามามีส่วนแบ่งในการผลิตฝิ่นในระบบสัญญาอย่างรวดเร็ว ใน สภาวะสงครามกลุ่มอ่าข่า และกลุ่มอื่นๆ ต้องเผชิญหน้ากับ กองกำลังทหารรัฐ บาลพม่า ฝ่ายพรรค คอมมิวนิสต์พม่าและฝ่ายกองกำลังรัฐฉาน ถูกเอารัดเอาเปรียบ อ่าข่าและชนเผ่าอื่นๆ จึงได้อพยพเข้า ประเทศไทยและบริเวณชายแดนไทยที่ติดกับพม่า

หลักฐานการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์อ่าข่าในประเทศไทยมีข้อสันนิษฐานจาก นักวิชาการหลายคนในงานของไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ กล่าวว่า Altung von Geusau (2000) สันนิษฐานว่า ชุมชนอ่าข่าแห่งแรกในประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1903 (พ.ศ. 2466) คือ บริเวณชายแดนพม่า หรือ บริเวณชุมชนพญาไพรเก่า หรือ Goodman (1997) กล่าวถึงชุมชนอ่าข่าเกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1901 (พ.ศ. 2444) เป็นช่วงที่กลุ่มชาติพันธุ์อ่าข่าหนีความวุ่นวายในยูนนานเข้ามาสู่รัฐฉาน และมีอ่าข่ากลุ่มหนึ่งเข้ามาถึงฝั่งไทย ส่วน Mika Toyota อ้างอิงจากคำกล่าวของผู้นำอ่าข่าจากชุมชนพญาไพรที่ว่าอยู่หมู่บ้านพญาไพรมาตั้งแต่ ค.ศ. 1887 (พ.ศ. 2430) ส่วนหมู่บ้านแห่งที่สอง คือ หมู่บ้านคำแหงหรือขาแหง เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1925 (พ.ศ. 2468) ซึ่ง Altung von Geusau (2000) กล่าวว่ามีหมู่บ้านอ่าข่า ทั้งสองหมู่บ้านเป็นหมู่บ้าน ที่ค่อนข้างใหญ่ โดยมีสมาชิกมากกว่า 500 คน ก่อน ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) มีหมู่บ้านอ่าข่าขนาดใหญ่ไม่กี่แห่ง คือหมู่บ้านแสนใจที่อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (เรื่องเดียวกัน : 54) ส่วนปนัดดา บุญสาระนัย กล่าวว่า อ่าข่าในประเทศไทยอพยพมาจาก แคว้นเชียงตุงของพม่า เข้ามาชุดแรกที่บริเวณดอยตุง เขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้นำการอพยพรุ่นแรกคือแสนอุ่นเรือน ซึ่งต่อมาเสียชีวิตที่ดอยตุง ส่วนญาติพี่น้องได้แยกย้ายไปตามที่ต่างๆ เช่นแสนพรม (เสียชีวิต พ.ศ. 2515) ได้ตั้งหมู่บ้านผามิ อำเภอแม่สาย และแสนใจหลานของแสนอุ่นเรือน (เสียชีวิต พ.ศ. 2515) ได้ตั้งหมู่บ้านและเป็นหัวหน้าหมู่บ้านแสนใจในเขตอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (ปนัดดา 2547: 7)

กลุ่มชาติพันธุ์อ่าข่ากระจายอยู่บริเวณทางเหนือของประเทศไทย บริเวณพรมแดนของจังหวัด เชียงราย แต่บางกลุ่มก็กระจายอยู่ทางอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา และจังหวัดลำปาง อ่าข่ากลุ่มแรกเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อ 130-150 ปีมาแล้ว อาศัยอยู่กระจัดกระจายบนภูเขาร่วมกับ กลุ่ม ลีซู ลาหู่ กะเหรี่ยง ม้ง และเย้า/เมี่ยน ทั้งนี้ ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ (2554) ได้จำแนกอ่าข่าในประเทศไทยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ อุโละอ่าข่า โละมิอ่าข่า ผามิอ่าข่า (ภาพที่ 3.2)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved



ภาพที่ 3.2 (ก) อุโลอะฮา (ข) โละมีอะฮา (ค) พามีอะฮา
(ที่มา: <http://www.sawadee.co.th/thailand/hilltribes/akha.html>)

1. อุโลอะฮา (Ulo Akha) ซึ่งมีจำนวน มากที่สุดในประเทศไทยและเข้ามาอยู่ก่อนอะฮา กลุ่มอื่นๆ เป็นอะฮา กลุ่มแรกที่เข้ามาในประเทศไทย มีลักษณะเด่นคือผู้หญิงจะใส่หมวกแบบทรงสูง
2. โละมีอะฮา (Lomi Akha) เป็นกลุ่มอะฮาที่เดิมอาศัยอยู่ในรัฐฉานของพม่า มีความสัมพันธ์กับชาวไต (Tai) มายาวนาน โละมีอะหานี้ผู้หญิงจะสวมหมวกแบบทรงสูงและมีแผ่นเงินรูปสี่เหลี่ยมคางหมูเชิดขึ้นมาทางด้านหลัง
3. พามีอะฮา (Pamee Akha) เป็นกลุ่มอะฮาที่มีจำนวนน้อยที่สุดและเข้ามาในประเทศไทย หลังสุด แต่เป็นกลุ่มที่มีความสามารถทางเศรษฐกิจสูงสุด เดิมอาศัยอยู่ ในจีนเมืองสิบสองปันนาและรอยต่อของพม่า อะฮาอื่นมักเรียกพามีว่าเป็นอะฮาจีน หรือ ลาบีอะฮา (เป็นภาษาอะฮา แปลว่าคนจีน) การแต่งกายผู้หญิงใส่หมวกทรง 5 เหลี่ยม (ไพโรจน์ 2554: 24)

กลุ่มอะฮาที่เข้ามาในไทยในช่วงแรกยังมีจำนวนไม่มากนัก แต่เมื่อหลังปี ค .ศ. 1960 จำนวนอะฮาที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเริ่มเพิ่มมากขึ้น ในปี ค.ศ. 1964 มีจำนวน 6,270 คน ค.ศ. 1972 เพิ่มจำนวน 8,272 คน ค.ศ. 1974 มีจำนวน 10,695 คน ค.ศ. 1976 มีจำนวน 13,556 คน และปี ค.ศ. 1979 มีจำนวน 18,863 คน (เรื่องเดียวกัน : 55) มีรายงานในประเทศไทยว่ามีหมู่บ้านอะฮาประมาณ 136 หมู่บ้าน อยู่เหนือแม่น้ำกก 112 หมู่บ้าน และตั้งอยู่ที่อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ ในขณะนั้นป่าไม้ทางภาคเหนือมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากถูกตัดไม้ทำลายป่า การทำเกษตรแบบไร่หมุนเวียนแบบดั้งเดิมของคนอะฮาที่ไม่สามารถทำได้เกิดการแข่งชิงทรัพยากรกันเกิดขึ้นเนื่องจากการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วในพื้นที่สูง และในช่วงทศวรรษ 1950 (ตั้งแต่ พ.ศ. 2490) รัฐบาลเริ่มให้ความสนใจกับปัญหาทรัพยากรป่าไม้และประเด็นความมั่นคงเพิ่มมากขึ้น ประเด็นการขยายตัวของการผลิตฝิ่น การเข้ามาของผู้ก่อความไม่สงบหลายฝ่ายที่เชื่อมโยงกับพวกคอมมิวนิสต์พม่า สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุที่รัฐบาลไทยเริ่มให้ความสนใจคนบนพื้นที่สูงทั้งที่ก่อนหน้านี้ พื้นที่เหล่านี้ไม่ได้อยู่ในแผนพัฒนาประเทศ รัฐบาลเริ่มสร้างถนนเข้าสู่เขตภูเขา ได้ปราบปรามการเผา

ทำลายฟัน โดยให้กรมป่าไม้สำรวจพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น หน่วยงานต่างๆ เริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น ทั้งการรักษาพยาบาลได้เริ่มเข้ามาในชุมชน ผลคือลดอัตราการตายของชุมชนได้มากขึ้น มีการกำหนดให้ตั้งถิ่นที่อยู่เป็นหมู่บ้าน ไม่สามารถอพยพย้ายไปมาเหมือนในอดีต

3.2 ชาวเขากับการพัฒนาและการทำให้เป็น “อื่น”

การพัฒนาและการทำให้เป็นสมัยใหม่อย่างประเทศตะวันตก เริ่มมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีผลทำให้ประเทศ “ด้อยพัฒนา” ต้องยอมรับการพัฒนาเพื่อยกระดับให้ทัดเทียมกับประเทศตะวันตก “การพัฒนา” (Development) และคู่ตรงข้ามอย่าง “ความด้อยพัฒนา” (Underdevelopment) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างโดยประเทศมหาอำนาจตะวันตก (ไชยรัตน์ 2554: 17) ในขณะเดียวกันความหมายของการพัฒนาก็ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว ยังมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ โดยผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรมและการพัฒนาเมือง ซึ่งในวงการวิชาการศึกษาการพัฒนาในขณะนั้นคำว่า “ทฤษฎีทำให้ทันสมัย” (Modernization Theory) หมายถึงการพัฒนาเพื่อให้ทันสมัยอย่างประเทศตะวันตก ในงานของไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร เป็นงานเขียนที่ชี้ให้เห็นถึง “การพัฒนา” ในฐานะที่เป็นวาทกรรมที่ทำให้ “การไม่พัฒนา” กลายเป็น “คนอื่น” เช่นเดียวกับ มิเชล ฟูโกต์ ที่ใช้แนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Theory) ว่า “วาทกรรมต่างๆ ไปและวาทกรรมแบบวิทยาศาสตร์เป็น การเฉพาะนั้นเป็นความจริงที่มีความยุ่งยากและมีความสลับซับซ้อนสูงมาก ควรที่จะปะทะความยุ่งยาก สลับซับซ้อนนี้ในต่างระดับและต่างมรรควิธี ” การมองวาทกรรมของ “การพัฒนา” ทำให้มองว่าการไม่พัฒนาเป็นปัญหาที่ซ้อนทับการพัฒนาในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เป็นผลมาจากกระบวนนโยบายต่างๆ ที่วาทกรรม “การพัฒนา” กำหนดขึ้นและทำให้ “การไม่พัฒนา” นั้น ถูกทำให้เป็น “คนอื่น” ด้วยกระบวนการใดบ้าง และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อำเภอต้องเผชิญกับการนิยามความหมายของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์จากคนภายนอก ซึ่งมองผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับคนบนพื้นที่สูงและปฏิบัติการทางสังคมที่มองอำเภอเป็นคนชายขอบของสังคม

ในวาทกรรมของการพัฒนามักจะถูกกำหนด กฎเกณฑ์ โดยรัฐที่ต้องการจะพัฒนาชนบทให้เป็นไปตามนโยบายของชาติ หากกล่าวอีก หนึ่งก็คือ การพัฒนามาพร้อมกับ “อำนาจ” อำนาจของรัฐที่ต้องการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยผู้ที่ถูกพัฒนาที่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือออกความเห็นในการพัฒนานั้นๆ ผู้ถูกพัฒนามีหน้าที่ตอบสนองนโยบายของชาติโดยไม่มีข้อกังขา และถูกทำให้ยอมรับว่าเป็นที่ด้อยพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในงานของจามะรี เชียงทอง (2554) เสนอว่าในกระบวนการพัฒนาระดับโลกย่อมมีการสร้าง “ชุดความรู้” ชุดหนึ่ง เพื่อการอธิบายการสร้างกรอบบรรทัดฐานในการพัฒนา ซึ่งชุดความรู้ที่ถูกเผยแพร่ทั้งในสถาบันความรู้และเผยแพร่ผ่าน

องค์กรพัฒนาที่ผลักดันการพัฒนาออกไปทั่วโลก โดยชี้ให้เห็นว่า “อำนาจ” ในการพัฒนาถูกเชื่อมโยงให้เข้ากับความรู้ในการพัฒนา (จามะรี 2554: 16)

สังคมไทยในอดีตก็ต้องการการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมตะวันตกทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อที่จะก้าวเข้าสู่รัฐสมัยใหม่ เมื่อมีเส้นแบ่งพรมแดนที่ชัดเจนแล้วก็ได้ให้ชนชั้นผู้นำหรือผู้ปกครองออกสำรวจพื้นที่ กลุ่มคนและจัด ประเภทของคนที่อยู่ชายขอบในลักษณะของการลำดับชนชั้นขึ้น ส่งผลให้การพัฒนาประเทศอยู่ในกรอบของการมองคนชายขอบที่ได้รับการพัฒนาด้วยความเป็น “คนอื่น” อย่างในงานของธงชัย ธงชัย วินิจจะกุล (2555) ได้เสนอข้อถกเถียง ว่าด้วยชาติพันธุ์วรรณาของสยามเป็นการปฏิบัติทางเวลา (Temporalizing Practice) การกำหนดพื้นที่และการจัดวางตำแหน่งเกียกกันของกลุ่มคนรวมทั้งชนชั้นนำที่ทำให้ให้เข้ามาอยู่ในแนวเส้นแบ่งที่มีความก้าวหน้าและเป็นไปตามกาลเวลาของระบบจักรวาลใหม่ที่เรียกว่าอารยธรรม การเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารประเทศมาเป็นการบริการแบบเทศบาล เป็นผลทำให้พระมหากษัตริย์และผู้ปกครองต่างๆ เดินทางทั่วราชอาณาจักรเพื่อปฏิบัติงานและดูแลอาณาบริเวณของรัฐใหม่ แต่การเดินทางของผู้ปกครองนั้นต่างจากแนวทางการศึกษาของนักมนุษยวิทยาแนวสมัยใหม่ที่มีแนวทางการศึกษาของการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีระยะห่างระหว่างผู้ปกครองกับผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ทั้งการเขียนงานทางด้านชาติพันธุ์วรรณาเป็นลักษณะลำดับชั้น

การสร้างชาติพันธุ์วรรณาเป็นความต้องการที่อยากรู้และมุ่งค้นหาพิสูจน์ คือการแยกแยะให้เห็นถึงความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์และกำหนดคุณลักษณะหรืออัตลักษณ์ที่เป็นสาระสำคัญ เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2410-2453) ได้ทรงนิพนธ์กวีนิพนธ์เรื่อง เงาะป่า ในปี พ.ศ. 2452 ปาอันหมายถึง ความอ้างว้าง ลักษณะไม่เชื่อ หรืออนารยธรรมและในทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นไทย กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ถูกนำเสนอให้เป็น “คนอื่น” แบบ “ป่าเถื่อน” เช่นในงานเขียนของขุนประชาภิจักร - จักร ได้ตีพิมพ์ในวารสาร วชิรญาณวิเศษ ชื่อว่า “ว่าด้วยประเภทคนป่าหรือป่าฝ่ายเหนือ” หรือบทความของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ปี พ.ศ. 2432 เรื่อง “ว่าด้วยชาวป่าต่างๆ” ที่กล่าวถึงคนป่าในลักษณะที่ไม่ปรกติและมีความแปลกประหลาด หรือการถูกทำให้เป็น “คนอื่น” แบบ “เชื่อ” คือชาวบ้านนอกที่ไม่ได้มีลักษณะที่แปลกประหลาด เหมือนคนป่า ซึ่งลักษณะความเป็นตัวแทนของคนบ้านนอกที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับคนป่า และมาพึ่งบารมีของกษัตริย์ไทย โดยกลุ่มคนเหล่านี้สามารถทำให้เชื่อได้ ซึ่งแตกต่างจากคนป่า ไม่ใช่เรื่องเชื่อชาติ แต่อย่างใด แต่เป็นความเชื่อ/ไม่เชื่อ ความมีอารยธรรม/ไม่มีอารยธรรม ซึ่งคนถูกเรียกว่า “บ้านนอก” มีความคุ้นเคยกับการบริการให้เชื่อสามารถใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจในทางธรรมชาติและมนุษย์ได้

นอกจากนี้ของธงชัย วินิจจะกุล (2555) ซึ่งให้เห็นพื้นที่ทางชาติพันธุ์วรรณา มีก ารกำหนดความสัมพันธ์ทางพื้นที่และกาลเวลาของวัฒนธรรมและกลุ่มชนต่างๆ โดยผู้ปกครองของสยามในขณะนั้นต้องการมีสถานภาพที่เหนือกว่าผู้ที่อยู่ใต้การปกครองและคนชายขอบอื่นๆ และผู้ปกครองสยามอาจอยู่ท่ามกลางความเป็นคนอื่นของอารยธรรมตะวันตก จึงต้องการผสมกลมกลืนให้กลายเป็นคนไทย ด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมที่ทำให้กลายเป็นไทย แต่ระดับการเปลี่ยนแปลงและการผสมกลมกลืนของกลุ่มคนต่างๆ ไม่เท่ากัน เนื่องด้วยชาวเขาทำให้รัฐไทยเกิดความหวาดระแวงและเป็นภัยต่อความมั่นคง ในฐานะ “เป็นผู้ผลิตฝิ่น” ซึ่งมีจารีตประเพณีและมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ขัดกับคนกลุ่มที่เหลือของประเทศไทย ส่วนชาวบ้านนอกนั้นได้รับว่าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยไปแล้ว แต่อีกด้านหนึ่ง การที่พวกเขาเป็นคนอื่นที่ประหลาด สามารถสร้างรายได้ให้กับการท่องเที่ยว เศรษฐกิจและการค้าจำนวนมาก เมื่อประเด็นสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นที่น่าสนใจมีชาวบ้านบางกลุ่มขัดแย้งกับคนที่ เป็นคนอื่นและกล่าวหาว่าไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ปัญหาในเรื่อง คนป่าที่ถูกทำให้เป็นคนอื่น ยังคงเป็นปัญหาเนื่องจากความแตกต่างและอยู่ห่างไกลจากชาวไทย (ธงชัย 2555: 391-417)

จะเห็นได้ว่าความรู้ในการพัฒนานั้นผู้ที่นำเอาการพัฒนาไปให้ มองผู้ถูกพัฒนาเป็นคนที่ดีน้อยกว่า ไม่มีความรู้และป่าเถื่อน ในขณะที่ผู้ที่นำเอาการพัฒนาไปให้คือผู้ที่มีความรู้ เหนือกว่า มีความเป็นอารยะมากกว่า ซึ่งประเทศไทยก็ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องการพัฒนาให้ประเทศที่มีความเป็นอารยะทัดเทียมกับตะวันตกเพื่อหลีก หนีวิกฤตกรรมของตะวันตกด้วยเช่นกัน เกิดการสำรวจกลุ่มประชาชนชายขอบของประเทศ เกิดการจัดตำแหน่งแห่งที่ให้กับคนที่รัฐเรียกว่า “คนป่า” หรือ “ชาวเขา” และรัฐเห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ และมองกลุ่มคนเหล่านี้ว่าเป็น “ปัญหาชาวเขา” ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการเกิดขึ้นของปัญหาชาวเขา ที่รัฐเหมารวมว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นต้นเหตุของปัญหาคอมมิวนิสต์ การปลุกฝิ่น การตัดไม้ทำลายป่า ที่มาพร้อมกับการเกิดนโยบายการพัฒนาบนพื้นที่สูง เพื่อจะขจัดปัญหาดังกล่าวและผลพวงของนโยบายการพัฒนาพื้นที่สูงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เป็น “คนอื่น” จากปฏิบัติการของนโยบายการพัฒนาพื้นที่สูง ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเข้าใจต่อกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูงในทางด้านลบมาโดยตลอด แม้ปัญหาดังกล่าวได้หมดสิ้นไปแล้ว แต่กลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูงยังถูกสังคมปฏิบัติกับพวกเขาคือเป็นคนชายขอบของสังคม

3.2.1 ปัญหา “ชาวเขา”¹ และนโยบายการพัฒนาพื้นที่สูง

ในอดีตรัฐไทยไม่ได้ให้ความสนใจ กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เท่าใดนัก กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่อย่างกระจัดกระจายตาม พื้นที่สูงและบริเวณชายแดนในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครองของรัฐบาลไม่เคยมีนโยบายที่ชัดเจน กับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงตลอดมา จนกระทั่งเกิดการเกิดขึ้นของ “ปัญหาชาวเขา” ที่รัฐมองว่ากระทบต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งเรื่องของการแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ จารีตประเพณี วิถีชีวิต วิธีการผลิตเกษตรกรรม การคบค้ากับพวกคอมมิวนิสต์ ปลุกไฟและตัดไม้ทำลายป่า รวมถึงในอดีตที่ดินแดนยังไม่สำคัญเท่ากับคนในอาณาบริเวณประเทศไทย กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ตามภูเขาและตามเขตชายแดนของรัฐ ได้เคลื่อนย้าย ย้ายไปมาระหว่างพรมแดน เช่น พรมแดนไทย-พม่า ที่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งทำให้รัฐมองว่ากลุ่มคนเหล่านี้ละเมิดอำนาจอธิปไตยของรัฐและแสดงถึงความไม่จงรักภักดีต่อ ชาติ และ ประกอบกับการเข้ามาของ คอมมิวนิสต์ ที่เปลี่ยนยุทธศาสตร์มาใช้พื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ลี้ภัยทางการเมือง ทำให้รัฐบาลกังวลเรื่องความมั่นคงของชาติเป็นสำคัญ ดังที่ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2541) กล่าวว่า “แท้จริงแล้ว ปัญหาชาวเขา เกิดขึ้นจากผลพวงของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ ราชอาณาจักรสมัยใหม่และกลุ่มผู้คนในเขตชายขอบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเรื่องชายแดน ” ทำให้สถานะของกลุ่มคนเหล่านี้อยู่ในฐานะ “ผู้อพยพ” ไม่มีที่อยู่อย่างชัดเจน และรัฐไม่ไว้วางใจต่อกลุ่มคนเหล่านี้และถูกจับให้เป็นคนชายขอบ ไม่มีแม้แต่สิทธิที่เป็นพลเมืองของไทยถึงแม้ จะอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน รัฐบาลจึงเริ่มเร่งดำเนินการแก้ไขเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงซึ่งเป็นสาเหตุเข้าไปมีส่วนร่วม ขบวนการคอมมิวนิสต์ ปัญหาการปลุกไฟและเป็นสาเหตุของการตัดไม้ทำลายป่า (ปีนแก้ว 2541: 92-135)

ปัญหาคอมมิวนิสต์

ความไม่ไว้วางใจของรัฐไทยที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง รัฐไทยจึงเริ่มให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงมากขึ้น ด้วยความแตกต่างทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและจารีตประเพณี จึงเกิดนโยบายการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในช่วงปลายทศวรรษ 2490 ถึงต้นทศวรรษ 2500 คือ ปัญหาคอมมิวนิสต์ ปัญหาการปลุกไฟ และปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งรัฐมองว่าเป็น “ปัญหาชาวเขา” ที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ และดำเนินนโยบายเกี่ยวกับกลุ่มคนเหล่านี้บน

¹ ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “ชาวเขา” และ “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง” เพื่อให้ความเข้าใจบริบทของการพัฒนาบนพื้นที่สูงที่รัฐนิยามหรือเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “ชาวเขา” โดยคำว่า “ชาวเขา” ถูกนำมาใช้เรียกชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่เขตพื้นที่สูง ซึ่งมีการใช้อย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2502 มาจากการก่อตั้งคณะกรรมการกลางชาวเขา ซึ่งมีชื่อเดิมว่า คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา ปัจจุบันได้เปลี่ยนการเรียกกลุ่ม “ชาวเขา” มาเป็น “กลุ่มชาติพันธุ์” และ “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง”

พื้นฐานของความเป็น “คนอื่น ” ปัญหาคอมมิวนิสต์เริ่มด้วยขบวนการคอมมิวนิสต์ที่เริ่มขยายเข้ามายังประเทศไทยในช่วงทศวรรษ 2460 และถูกกดดันจากรัฐบาลอย่างหนักจึงได้เปลี่ยนยุทธวิธีใหม่ โดยเข้าไปเคลื่อนไหวในป่าหรือตามภูเขาในภาคเหนือของประเทศไทย (ชยันต์และคณะ 2553: 27-52) รัฐบาลไทยจึงได้จัดตั้งหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนในปี พ .ศ. 2495 เพื่อปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัยในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล และกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงถูกเชื่อมโยงให้เป็นเหยื่อของขบวนการคอมมิวนิสต์ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านห้วยชมภูในอำเภอเทิง และบ้านปางกบในอำเภอบัว ที่ถูกเรียกเก็บภาษีต่อไร่จากการทำไร่ และถูกขึ้นมามาต่อต้านทางการเมือง จนกระทั่ง ทางทหารต้องถล่มด้วยระเบิดนาปาล์ม จนที่สุดกลุ่มคนเหล่านี้ต้องหนีไปพึ่งฝ่ายคอมมิวนิสต์ พื้นที่สูงในภาคเหนือของประเทศไทยบางแห่งกลายเป็นพื้นที่ การต่อสู้ระหว่างรัฐบาลไทยกับขบวนการคอมมิวนิสต์ ภายหลังรัฐบาลไทยควบคุมสถานการณ์ และจัดตั้งหน่วยงานที่สำคัญ เช่น จัดตั้งโรงเรียนชาวเขาขึ้นในปี พ .ศ. 2498 ฝึกชาวบ้านในภูเขาให้เป็นอาสาสมัครในการรักษาความมั่นคงในชายแดน ส่วนภาคประชาชนเพื่อป้องกันไม่ให้ไปร่วมกับคอมมิวนิสต์ จึงจัดตั้งสถานีวิทย์แห่งประเทศไทยที่จังหวัดเชียงใหม่ในช่วงทศวรรษ 2510 มีรายการภาษาชาวเขา ในสถานีวิทย์ทหารที่อำเภอแม่จันและอำเภอห่มเกล้าฝึ กกิจกรรมอบรมลูกเสือสำหรับเยาวชน ฝึกอบรมครูรักษาหมู่บ้าน เป็นต้น

ผลของนโยบายและการปฏิบัติการเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเกี่ยวกับปัญหาคอมมิวนิสต์ ทำให้เกิดวาทกรรม “ความเป็นอื่น ” เช่น “แม้วแดง ” “ ม้งคอมมิวนิสต์ ” หรือ “ผู้ก่อการร้าย ” ทำให้คนในสังคมไทยเข้าใจผิดและเกลียดชังกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในการใช้วาทกรรมแบบเหมารวม (เรื่องเดียวกัน : 27-52) ในขณะเดียวกันรัฐบาลก็ใช้กลุ่มคนเหล่านี้เป็นรัฐกันชนให้กับประเทศทำให้เกิดการแตกแยกกันและสู้รบกับกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกันเองและนโยบายการยึดพื้นที่จากกลุ่มคอมมิวนิสต์ โดยเจ้าหน้าที่ ให้ชาวบ้านบุกเบิกป่าและปลูกข้าวโพด ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ถูกตีตราว่าเป็นผู้ทำลายป่า

ปัญหาการปลูกฝิ่น

ประเทศไทยไม่ใช่พื้นที่ปลูกฝิ่นที่สำคัญ หากแต่เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สามารถลำเลียงฝิ่นจากประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพม่าและลาว ไปยังปลายทางได้สะดวก เนื่องจากเป็นประเทศที่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกฝิ่นในประเทศไทยสามารถปลูกได้ดีในระดับความสูง 900 เมตรขึ้นไป ซึ่งการปลูกฝิ่นนั้นเหมาะสำหรับดินร่วนซุย หรือ ดินปนหิน ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ก็จะ ตั้งถิ่นฐานบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สามารปลูกพืชต่างๆ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต และการปลูกฝิ่น เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษแล้ว ซึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาที่อยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย โดยการสำรวจการปลูกฝิ่นในภาคเหนือเริ่มขึ้นเมื่อปี พ .ศ. 2505 โดยภาครัฐบาลคือ กรมประชาสงเคราะห์ และองค์การ

สหประชาชาติซึ่งมี Hans Manndorff ร่วมสำรวจซึ่งใช้วิธีการสำรวจแบบสุ่มตัวอย่างจากหมู่บ้านบนพื้นที่สูงอย่าง แม้ว (ม้ง) เข้า (เมี่ยน) ลีซอ (ลีซู) และอีก้อ (อาข่า) รวมทั้งหมด 18 หมู่บ้าน ใน 3 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ และตาก จากการสำรวจพบว่าแต่ละครอบครัว ที่ปลูกฝิ่นครอบครัวละ 3-4 ไร่ มีรายได้เฉลี่ยละ 3,200-3,600 บาทต่อปี ในขณะนั้นราคาฝิ่นกิโลกรัมละ 800-900 บาท มีผลผลิตฝิ่น 4 กิโลกรัมต่อครอบครัว โดยมีจำนวนครอบครัวกว่า 18,935 ครอบครัว จึงสรุปโดยง่ายว่ามีผลผลิตทั้งหมด 75,000 กิโลกรัม (โดยคำนวณจากผลผลิตฝิ่นต่อครอบครัวคูณกับครอบครัวของชาวเขา) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ขัดแย้งกับความเป็นจริง เนื่องจากการปลูกฝิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงไม่ได้ปลูกทุกครอบครัว และผลผลิตก็แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ต่อมา จึงมีการสำรวจโดยคณะกรรมการการปราบปรามยาเสพติด (กปส.) และคณะสำรวจจากสหประชาชาติ พ.ศ. 2508 มีฝิ่นปลูกอยู่ประมาณ 112,000 ไร่ ให้ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 1.3 กิโลกรัม มีผลผลิตทั้งหมด 145,000 กิโลกรัม ซึ่งการสำรวจทั้งสองครั้งนี้ต่างจากการให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านโดยตรง พบว่าในปี พ.ศ. 2508-2509 จากกลุ่มชาติพันธุ์ แม้ว (ม้ง) เข้า (เมี่ยน) ลีซอ (ลีซู) อีก้อ (อาข่า) กระเหรี่ยง และกลุ่มอื่นๆ รวมทั้งหมด 38,601.44 กิโลกรัมเท่านั้น (เรื่องเดียวกัน: 27-52)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่ารัฐดำเนินการสำรวจโดยภาพรวมและการเหมารวมว่าทุกครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงปลูกฝิ่น ทำให้ ปัญหาการปลูกฝิ่นบนพื้นที่สูง เป็นหนึ่งใน “ปัญหาชาวเขา” ที่รัฐต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน ในอดีตการปลูกฝิ่นยังไม่เป็นสิ่งผิดกฎหมาย ในปี พ.ศ. 2501 กรมฝิ่นเน้นส่งเสริมให้เกษตรกรบนพื้นที่สูงในภาคเหนือปลูกฝิ่นเพื่อป้อนเข้าสู่โรงงานสุบฝิ่นซึ่งรัฐบาลไทยให้บริษัทเอกชนทำการสัมปทานทั่วประเทศ แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝิ่นในภาคเหนือ ได้ถูกนำมาสกัดเป็นเฮโรอีนและส่งขายไปยังประเทศตะวันตกมากขึ้น ทำให้รัฐบาลไทยถูกกดดันจากต่างประเทศ มีผลทำให้รัฐบาลไทยประกาศห้ามซื้อและเสฟฝิ่นทั่วราชอาณาจักรในปี พ.ศ. 2501 และมีผลบังคับใช้ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2502 เป็นผลทำให้รัฐบาลไทยและนานาชาติมุ่งไปที่การกำจัดของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงทั้งที่ในอดีตรัฐบาลเคยส่งเสริมให้พวกเขาทำการปลูกฝิ่น ทำให้เกิดการสำรวจเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในภาคเหนือของประเทศไทย โดยความร่วมมือทางรัฐบาลไทยและสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2504-2505 และเกิดการจัดตั้งศูนย์วิจัยชาวเขาในปี พ.ศ. 2507 ซึ่งมีบทบาทในการวิจัยเพื่อป้อนข้อมูลให้กับงานพัฒนาการชาวเขาของกองสงเคราะห์ชาวเขาและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจนถึงปี พ.ศ. 2545 นอกจากนี้ยังเกิดโครงการพระราชดำริหรือโครงการหลวง พ.ศ. 2512 เกิดโครงการปลูกพืชทดแทนฝิ่นและการตลาดที่สูงไทยสหประชาชาติ พ.ศ. 2516 ตามด้วยโครงการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นที่สูงที่เป็นโครงการระหว่างรัฐบาลไทยและประเทศตะวันตกหลายประเทศ ทำให้การปลูกฝิ่นลดน้อยลงและหมดสิ้นไปเมื่อในช่วงทศวรรษ 2530 แต่การยกเลิกปัญหาการปลูกฝิ่นของรัฐบาลก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหา

ยาเสพติดได้ทั้งหมด เพราะผู้คนหันมาคิดเฮโรอีนและยาบ้า และยังเกิดผลกระทบจากนโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่นมาปลูกพืชเงินสดและพืชเชิงพาณิชย์ทำให้เกิดปัญหาเรื่องตลาดรองรับผลผลิต ชาวบ้านขาดความรู้ในการบำรุงและเทคโนโลยีในการผลิต

ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า

วาทกรรม “การตัดไม้ทำลายป่า” อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2547) กล่าวว่า เป็น วาทกรรมที่สร้างขึ้นจากพื้นฐานการเพาะปลูกของเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงที่ตัดแล้วเผา ซึ่งถูกนิยามและเหมารวมว่าเป็นระบบ “ไร่เลื่อนลอย” และถูกมองว่าเป็นต้นเหตุสำคัญของการทำลายธรรมชาติและระบบนิเวศบนพื้นที่สูง ทำให้หน่วยงานต่างๆ เข้าไปส่งเสริมพืชพาณิชย์เพื่อแก้ไขปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งการทำ “ไร่เลื่อนลอย” ที่ถูกนิยามโดยรัฐ แต่กลุ่มคนบนพื้นที่สูงเรียกว่า “ไร่หมุนเวียน” โดยเป็นการทำเกษตรด้วยระบบผสมผสาน ด้วยการใช้พื้นที่ป่าทำการพื้นที่เกษตรไปพร้อมๆ กัน ด้วยการเปิดพื้นที่ทำการเกษตรแล้วเผาเพื่อเพิ่มอาหารให้แก่มัน ปลูกพืชและพักดินให้พื้นที่กลับเป็นป่าก่อนเริ่มการทำไร่อีกครั้ง ตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา วาทกรรมระบบเกษตรแบบ “ไร่เลื่อนลอย” ถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นเหตุของการทำลายป่า และถูกเชื่อมโยงกับปัญหาทรัพยากรป่าไม้ การปลูกพืชยาเสพติด ภายใต้การสนับสนุนขององค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ องค์การอาหารและการเกษตร (FAO) ซึ่งปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี เห็นว่าวาทกรรมเรื่องของการทำ “ไร่เลื่อนลอย” นั้นเป็นเรื่องของการเมืองที่รัฐ มีต่อกลุ่มคนบนพื้นที่สูง ซึ่งการเกิดขึ้นของ FAO เกิดจากการควบคุมทรัพยากรธรรมชาติเพื่อควบคุมผลประโยชน์ทางด้านอุตสาหกรรมตะวันตก และกล่าวว่าการทำไร่บน พื้นที่สูงนั้นเป็นการแทรกแซงผลผลิตจากป่าไม้และทำให้เกิดการทำลายระบบนิเวศ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ปีนแก้ว 2541: 92-135) เป็นที่มาของวาทกรรมในเรื่องการผลิต การเกษตรของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยการสำรวจภาพถ่ายของกรมป่าไม้และ FAO เมื่อปี พ.ศ. 2499-2500 พบว่าป่าดงดิบและป่าสนในระดับความสูง 1,000 เมตร ขึ้นไปในจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ถูกทำลาย 68% จังหวัดเชียงราย 64% และการสำรวจภาพถ่ายดาวเทียม พ.ศ. 2516-2520 โดยพื้นที่ป่าไม้ลดลงจาก 95,824 ตารางกิโลเมตร เหลือ 68,588 ตารางกิโลเมตร เป็นต้น

ทั้งนี้รัฐบาลจึงมอบหมายให้หน่วยงานต่างๆ เข้าไปส่งเสริมพืชพาณิชย์ เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่นและป้องกันไม่ให้กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเข้าไปทำลายป่าเพิ่มเติม ระยะต่อมาพบว่า การรับเอาพืชเศรษฐกิจแบบใหม่ของเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงทำให้เกิดปัญหาการทำลายระบบนิเวศมากกว่าเดิม การปลูกพืชเชิงพาณิชย์เพื่อการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวให้ได้ อนุญาตพื้นที่การปลูกมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการตัดโค่นป่ามากขึ้น เกิดปัญหาการแข่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างเกษตรกรที่อยู่ต้นน้ำและเกษตรกรที่อยู่ท้ายน้ำ อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีทางการผลิตที่เจ้าหน้าที่นำไปให้ เช่น สารเคมี

ระบบประปาภูเขา การใช้น้ำนอกฤดูฝน ก่อให้เกิดปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่อยู่ต้นน้ำ และคนในพื้นที่ราบที่อยู่ท้ายน้ำ ซึ่งรัฐบาล ได้เปลี่ยนนโยบายความมั่นคงไปให้ความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยขยายพื้นที่อนุรักษ์ป่าและประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และเขตอนุรักษ์ อนุรักษ์สัตว์ป่า ทับเขตพื้นที่อาศัยและที่ทำกินของกลุ่มชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นผลกระทบของการพัฒนาบนพื้นที่สูงโดยไม่คำนึงถึง ผู้ที่ถูกพัฒนาที่ถูกมองว่าเป็นผู้ที่ด้อยกว่าเสมอ ซึ่งเป็นแนวคิดแบบคู่ตรงข้าม โดยการแบ่งแยกระหว่างผู้รู้และไม่รู้ ศิวิไลซ์กับป่าเถื่อน การพัฒนาของรัฐที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ตอบสนองการตลาด และการจัดระบบการปกครองที่ราชการเข้าไปทดแทนผู้นำอาวุโสตามประเพณีดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ได้สร้างความแปลกแยกและความเป็น “คนอื่น” แก่กลุ่มชาติพันธุ์

นอกจากวาทกรรมเรื่องปัญหาต่างๆ ที่รัฐไทยเหมารวมเอาว่า กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงเป็นต้นเหตุของปัญหาคอมมิวนิสต์ ปัญหายาเสพติดและปัญหาการตัดไม้ ทำลายป่าแล้ว ยังเกิดวาทกรรมเกี่ยวกับ “ชาวเขา” ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ นโยบายการพัฒนาพื้นที่สูงของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2502 ที่มุ่งหวังจะแก้ปัญหาดังกล่าว งานปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2541) ชี้ให้เห็นว่าวาทกรรมของชาวเขาสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยและผู้คนที่อยู่ในเขต ชายขอบ ในพื้นฐานความคิดของราชการที่มีต่อคนชายขอบที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและทำให้ผู้คนเหล่านี้ตกอยู่ในสถานะของ “ปัญหาชาวเขา” เป็นที่มาของวาทกรรม “ชาวเขา” ที่เปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของคนบนพื้นที่สูงมาเป็นคนชายขอบของสังคม (ปิ่นแก้ว 2541: 92-135) ซึ่งปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2541) ได้อธิบายถึงคนชายขอบที่มีสถานะที่เป็นข้าบริวารของสยามในยุคก่อนสมัยใหม่ ซึ่งรัฐไทยยังไม่ให้ความสำคัญกับกลุ่มคนในเขตชายขอบมาก่อน ทั้งด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของรัฐและอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างหลวม และกลุ่มคนเหล่านี้ยังมีปฏิสัมพันธ์กับคนพื้นราบและย้ายที่อยู่ไปมาระหว่างที่ราบกับภูเขาเพื่อหนีภัยสงคราม นอกจากนี้พื้นที่ชายขอบยังเป็นพื้นที่กันชนให้กับไทยในยามสงคราม เช่น บริเวณระหว่างพรมแดนไทย-พม่า จะเห็นได้ว่าสมัยนั้นคนสำคัญมากกว่าดินแดน จนกระทั่งในกลางทศวรรษ 2500 ความคิดสมัยใหม่เกี่ยวกับชายแดนได้เปลี่ยนประเทศสยามเข้ามาสู่ “การสร้างตัวตนของชาติ” ภายใต้เขตแดนที่ชัดเจน ทำให้รัฐมองคนชายขอบเหล่านี้เปลี่ยนไปและหลอมรวมโดยการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับคนและรวมถึงคนที่ไม่ได้เป็นคนไทยด้วยเช่นกัน

ในต้นทศวรรษ 2500 เกิดวาทกรรม “คนป่า” ในงานเขียนทางชาติพันธุ์วรรณนาที่ได้สร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ขึ้น ในงานของธงชัย วินิจจะกุล ที่อ้างอิงงานเขียนของขุนประชาคฤกิจและพระยาสุรศักดิ์มนตรี ในเรื่องคนป่าหรือข้าฝ่ายเหนือ ที่บรรยายถึง “คนป่า” ที่ไม่เหมือนกับคนไทยและ

ถูกสร้างให้เป็น “คนอื่น” ในลักษณะที่แปลก สกปรก มีอารยธรรมที่ตรงข้ามกับคนไทย ในระยะต่อมา วัฒนธรรม “ชาวเขา” ได้เข้ามาแทนที่ เมื่อพื้นที่ ป่า พื้นที่ที่อยู่นอกอาณาเขตของความเป็นไทย ได้ค่อยๆ ถูกผนวกรวมเป็นพื้นที่ของรัฐสมัยใหม่ที่เป็นรัฐแบบรวมศูนย์มากขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ถูกจัดประเภทใหม่กลายเป็นพวก “ชาวเขา” ที่รัฐได้ใช้อุดมการณ์ชาติแบบกลืนกลายในการจัดการกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างหลากหลายมาเป็นแบบไทยมากขึ้น แนวคิดเรื่อง “ชาวเขา” ถูกเลือกใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์ 9 กลุ่ม ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ (ลีซู) อะข่า (อาข่า) ลาหู่ เมี่ยน ขมุ ถิ่น และลัวะ ซึ่งบางกลุ่มก็ไม่ได้อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงแล้ว ส่วนคนเมือง จีนฮ่อ และฉาน ได้ได้ถูก จัดประเภทว่าเป็น “ชาวเขา” แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากความมั่นคงแห่งชาติได้จัดให้กลุ่ม “ชาวเขา” เหลือเพียง 6 กลุ่ม ซึ่งตัดกลุ่มขมุ ถิ่นและลัวะออกไป ซึ่งวัฒนธรรม “ชาวเขา” ที่ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐนั้นมันมีนัยเกี่ยวกับการเมืองและการสร้างความเป็นตัวตนของชาติ โดยมองว่า กลุ่มคนเหล่านี้ไม่ใช่คนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครองประเทศและได้สร้างปัญหาให้กับประเทศชาติ โดยเรียกปัญหาที่เหมารวมว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นต้นเหตุของปัญหาว่าเป็น “ปัญหาชาวเขา” ซึ่งเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเรื่องชายแดนที่ส่งผลกระทบต่อ ความสัมพันธ์ของรัฐบาลสมัยใหม่กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศ

3.2.2 อัตลักษณ์ชาติพันธุ์อ่าข่าและความเข้าใจในวัฒนธรรมที่คลาดเคลื่อน

อัตลักษณ์ชาติพันธุ์อ่าข่า เป็นหนึ่งในหลายๆ ชาติพันธุ์ที่รัฐมุ่งเน้นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาชาวเขา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้กลมกลืนและกลายเป็นคนไทยมากขึ้น ตามนโยบายการพัฒนาพื้นที่ หากแต่ภาครัฐมองกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้เพียงด้านเดียวที่ทั้งจารีตประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแตกต่างจากคนภาคกลางและใช้ทัศนคติที่อยู่บนฐานคิดแบบคู่ตรงข้าม มองว่ากลุ่มคนเหล่านี้ล้าหลังและไม่เหมือนคนไทย จึงได้ดำเนินนโยบายและปฏิบัติการกับกลุ่มคนเหล่านี้เป็นแบบ “คนอื่น” ในระยะที่ผ่านมา กลุ่มชาติพันธุ์อ่าข่า บ้านดอยช้างก็เช่นกันที่ถูกทำให้กลายเป็น “อื่น” และถูกเบียดขับให้เป็นคนชายขอบของสังคม ในสังคมชาติพันธุ์อ่าข่าและในกลุ่มชาติพันธุ์หลายๆ กลุ่มในประเทศไทย ยังคงถูกมองด้วยความอคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยการมองอัตลักษณ์แบบด้านเดียว หยัดนิ่งและตายตัว การแบ่งแยกความเป็น “เขา” ความเป็น “เรา” ไปสู่ความเป็น “คนอื่น” ที่กลายเป็นคนประหลาด ป่าเถื่อน ไม่มีอารยธรรมในหลายๆ บริบท เช่น การเรียกชื่อของกลุ่ม ชาติพันธุ์ต่างๆ ว่าเป็น “ชาวเขา” หรือ “แมง” เป็นต้น การสร้างวาทกรรมเช่นนี้เป็น การขัดแย้งตัวตนให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ในทางลบมาโดยตลอด ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อ่าข่า ที่ถูกทำให้เป็น “อื่น” ในลักษณะของการถูกกล่าวหาว่าเป็นคนล้าหลัง สกปรก ปลูกฝิ่น และเป็นต้นเหตุของการตัดไม้ทำลายป่า

ในความรับรู้ของสังคมภายนอก เมื่อกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์อ่าซ่า มักจะรับรู้และเข้าใจในคำว่า “อีก้อ” หรือ “อาซ่า” และ “อ่าซ่า” ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นคำที่เรียกกลุ่มชาติพันธุ์อ่าซ่าทั้งสิ้น หากแต่ในความเข้าใจของคนส่วนใหญ่มักจะรู้จักในชื่อของคำว่า “อีก้อ” คำว่า “ก้อ” หรือ “ชาวก้อ” นี้ในจิตร ภูมิศักดิ์ (2540) กล่าวถึงที่มาของชื่อว่า

“...ซ่า มีประวัติว่าเป็นผู้อพยพ ลงมาอยู่ในสิบสองปันนาก่อนพวกไตลื้อ คือ พวกซ่า ก้อ ซึ่งไทยพ่ายเพติ ม อี เข้าไปเป็น อีก้อ เรียกเช่นนี้อยู่ในเมืองไทย (ไทใหญ่เรียก ก้อ , ลาว เรียก ซ่าก้อ ไม่มีใครเดิมอีเลย)

พวกซ่าก้อนี้เป็นชนชาติในตระกูลภาษาทิเบต- พะม่า คือคล้ายหลอหลอและภาษาคลายภาษาละหุ (มูเซอ) จีนเรียกชนพวกนี้ว่า อาซ่า

นายหลี่ ฟูอี ข้าราชการจีนของรัฐบาลจีนยุค ก๊กมินตั๋ง ซึ่งอยู่ในสิบสองปันนา 30 กว่าปี กล่าวไว้ว่า พวกอ่าซ่าเรียกคนเฒ่า ก้อ ซึ่งพวกไตลื้อนำไปเรียกว่า ซ่าก้อ คำว่า ซ่า นั้นแปลว่า เซลย หรือ ทาส ทั้งนี้เนื่องมาจากพวกอ่าซ่าพ่ายแพ้ต่อพวกไตลื้อ และตกเป็นผู้ถูกปกครองตลอดมา ประวัติของพวกอ่าซ่าที่ว่าอพยพมาจากตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองต้าหลี่ลงมาก่อนพวกไตลื้อ เมื่อลงมาครั้งแรกก็ลงมาอยู่ตามลุ่มแม่น้ำ ภายหลังพวกไตลื้อยกลงมาแย่งชิงที่นาริมน้ำของพวกอ่าซ่าไปหมด พวกอ่าซ่าพ่ายแพ้จึงถูกเรียกว่าเป็น ซ่า (ซ้าทาส) เมื่อพ่ายแพ้แล้วก็รีบไปอยู่ตามป่าเขา แต่ตามเชิงเขาบรรดาเผ่าผู้หมานเต็มหมดแล้ว พวกซ่าจึงต้องไปอยู่บนยอดเขา ทำข้าวไร่ เมื่อผ่านมานับพันๆ ปี ก็เคยชินกันดินฟ้าอากาศ เมื่อลงมาอยู่ที่ราบลุ่ม ก็ผิดอากาศเจ็บไข้ได้ไม่หยุด จึงละทิ้งความคิดที่จะช่วงชิงที่ลุ่มคืนจากชาวไตลื้อ และยังคงประหลาดใจที่บรรพบุรุษของตนทำไมจึงชอบ อยู่ในที่ลุ่มด้วยซ้ำ พวกอ่าซ่าเขาเล่ารักษาประวัติมาดังกล่าวนี

นายหลี่ ฟูอีเล่าว่า ในระยะก่อนยุคสาธารณรัฐประชาชนจีนจะสถาปนาขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2492 นั้นพวกอ่าซ่ายังมีกษัตริย์ของพวกตนอยู่ บนยอดเขาหนานลู่ ในอำเภอหนานเจี๋ยวมณฑลยูนนาน ยังมีพวกอ่าซ่าส่งสวดยรายปีกันอยู่ ซึ่งเป็นร่องรอยตกค้างของอำนาจเก่า นี่คือนีมาของชื่อ ซ่าก้อ ในภาษาไตลื้อและลาว...” (จิตร 2540: 307)

ส่วนในงาน ปันดดา บุญยสาร ะนัย (2547) กล่าวว่าในยุคของเหมา รัฐบาลจีนเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “ฮานี” (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น ห่าหนี่) นักวิชาการทางชาติพันธุ์ศึกษาและนักภาษาศาสตร์เรียกกลุ่มอ่าซ่าว่า “อาญี” (A-nyi) เมื่อตกเป็นข้าทาสของชาวไต จึงเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ซ่า” ซึ่งหมายถึงทาส และถูกคนไตเรียกว่า “อาซ่า” และชาวอ่าซ่าได้แปลตามชื่อเรียกของตนเองว่า “คนอยู่ตรงกลาง” ส่วนข้อสันนิษฐานของ Leo กล่าวว่า ชาวอ่าซ่าในประเทศไทยถูกเรียกว่า “อีก้อ” ส่วนคนเมืองทางภาคเหนือเดิมคำว่า “อี” ซึ่งหมายถึงแมลงตัวเล็กๆ โดยถูกเรียกว่า “แมงอีก้อ” และจึงกลายมาเป็นคำว่า

“อีก่อ” (ปณดคา 2547: 3) ในส่วนของผู้วิจัยใช้คำว่า “อาข้า” นั้น เนื่องจากตรงกลับเสียงพูดของกลุ่มชาติพันธุ์อาข้าที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ในความเป็นจริงแล้วการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์อาข้าว่า “อีก่อ” โดยผู้เรียกมีทัศนคติกับกลุ่มชาติพันธุ์อาข้า ซึ่งผู้ถูกเรียกจึงอาจไม่พอใจ เพราะเนื่องจากกลุ่มตนเองไม่ได้เรียกแทนตนเองแบบนั้น เหตุที่เรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างและหลากหลายนั้น อาจเป็นเพราะสังคมแบ่งแยกและไม่ยอมรับกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้น และผลักดันให้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เป็นคนชายขอบของสังคม ด้วยความที่พวกเขามีความเชื่อ จริตประเพณีของตนเองที่ผิดแปลกแตกต่างไปจากสังคมส่วนใหญ่

อิสระเรื่องเพศ: ภาพลักษณ์ความเป็นอาข้า

ลานสาวกอด หรือ กะลาล่าเซอ เป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข้า ซึ่งมีผู้ศึกษา และอธิบายความหมายของลานสาวกอดหลายคนด้วยกัน ทำให้ความเข้าใจในเรื่องของลานสาวกอดในความหมายที่หลากหลาย เช่น ในหนังสือ 30 ชาติในเชียงรายอธิบายเรื่อง ลานสาวกอด หรือ กะลาล่าเซอ ว่าเป็นบริเวณลานดิน ที่ตั้งอยู่ใกล้กับประตูลูกค้อ มีขนไม้ 3-4 ขอนวางอยู่เพื่อใช้เป็นที่นั่ง ที่มีไว้สำหรับหนุ่มสาวนั่งสนทนาเกี่ยวพาราสี กอดจูบสัมผัสในเวลากลางคืน เป็นแหล่งชุมนุมของหนุ่มสาว ซึ่งจะทำการหลังจากอาหารมื้อค่ำซึ่งจะมีหญิงสาวมานั่งบนขนไม้ บ้างก็ปั่นฝ้ายด้วยมือหรือคาบกลิ้งยาสูบพันควั่นเพื่อ รอคอยชายหนุ่มมาเกี่ยวพาราสี หากมีชายหนุ่มคนไหนสนใจหญิงสาวก็เดินเข้าไปนั่งข้างๆ เพื่อพูดคุยหากถูกใจก็กอดจูบกัน ซึ่งการกอดหรือการสัมผัสกันของหนุ่มสาวอาข้า ถือเป็นเรื่องธรรมดา เพราะเป็นช่วงเวลาของการพร้อมที่จะมีลูกของหนุ่มสาวอาข้า (บุญช่วย 2551: 341-342)

เรื่องลับนารู้อของอีก่อของปิยพงษ์ (2544) อธิบายว่า ลานสาวกอด ในลักษณะของวัฒนธรรมที่แปลกสะกดุดา ลานสาวกอดอยู่ห่างจากลานชิงช้าไม่ไกลมากนัก เป็นลานดิน มีขนไม้เรียงราย อยู่รอบๆ โดยสร้างไว้เพื่อเป็นสถานที่ที่ไว้พบปะของคนรุ่นหนุ่มสาวในเวลากลางคืน หลังจากที่เสร็จภาระงานตอนกลางวันแล้ว หนุ่มสาว จะลงจากบ้านมานั่งรอบๆ ขอนไม้ และนั่งกรอผ้าเพื่อรอชายหนุ่ม ชายหนุ่มในหมู่บ้านเดียวกันหรือต่างหมู่บ้านจะมานั่งพูดคุย หากใครชอบใจหญิงสาวคนไหนก็เข้าไปนั่งพูดคุยตามชอบใจ หากใครไม่มีคู่นั่งเล่นดนตรีรอบกองไฟ หรือเต้นรำสร้างความสนุกสนาน หากหนุ่มสาวพูดคุยถูกคอสามารถกอด จูบ คลำ ได้ เมื่อชอบพอกันแล้วหากชายหนุ่มเอาขาข้างหนึ่งพาดไปบนขาหญิงสาวเพื่อบอกเป็นนัยในการขอมิเพศสัมพันธ์ หากหญิงสาวพอใจก็นั่งเฉยเพื่อบอกเป็นนัยว่าชอบพอกันหากหญิงสาวไม่ตกลงก็สามารถปัดขาชายหนุ่มออก และก็เปิดโอกาสให้ชายหนุ่มที่สนใจมาเกี่ยวพาราสี (ปิยพงษ์ 2544: 81-86) ซึ่งลานสาวกอดนั้น ไม่ได้มีข้อจำกัด

เฉพาะชายหนุ่มที่ยังไม่มีคู่เท่านั้น หากชายหนุ่มที่มี ครอบครัวแล้วก็สามารถร่วมวงในลานสาวกอดได้เช่นกัน แต่มีข้อจำกัดสำหรับหญิงสาวที่มีครอบครัวแล้วที่ไม่สามารถเข้าร่วมในลานสาวกอด

ในขจัตถ์ บุรุษพัฒน์ (2518) เรื่อง ชาวเขา นำเสนอลานสาวกอดไว้ในเรื่องของการแต่งงาน ผู้หญิงอำเภามีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายในการเลือกคู่ครองของตนเองได้ ด้วยการเที่ยวของหนุ่มสาวในเวลากลางคืน เมื่อชายหนุ่มรักหรือพอใจในหญิงสาวคนไหนก็สามารถตรงเข้าไปกอดคนนั้น ก็ได้เลย ส่วนหญิงสาวคนไหนไม่ชอบก็หลุกหนีไป ในเรื่องของการมีเพศสัมพันธ์ของหนุ่มสาว เป็นเรื่องของความพอใจของทั้งคู่ หากคู่ไหนรักใคร่ชอบพอกันและอยากเป็นสามีภรรยา กันในอนาคต ฝ่ายหญิงจะขอลาโล่ข้อมือหรือห้วงคอของฝ่ายชายเพื่อเป็นหลักฐานในการบอกแก่ครอบครัวว่าได้เป็นสามีภรรยา กันแล้ว ฝ่ายชายจะดำเนินการมาสู่ขอตามประเพณีของตน (ขจัตถ์ 2518: 132-133)

ส่วนในบทความชนเผ่าอำเภ่ ภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างให้สปรก้าหลังแต่ดึงดูดใจของปนัดดา บุญยสาระนัย (2546) นำเสนอในสองลักษณะคือภาพลักษณ์ที่ (เป็นความจริง) และภาพลักษณ์ (ที่ถูกสร้างขึ้น) ในการนำเสนอผ่านบทเพลงมิดะ ที่เป็นบทเพลงหนึ่ง ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ ซึ่ง การนำเสนอภาพลักษณ์ของชาวอ่ อำเภ่แบบใหม่ที่ต่างจากภาพลักษณ์ ที่ (เป็นความจริง) ของชาวอำเภ่ เกี่ยวกับ ลานดินที่กล่าวถึงในบทเพลงมิดะ เป็นสถานที่สำหรับร้องเพลงตามประเพณีว่า แด่ช่อง ซึ่ง เป็นลานสนทนากันที่ทุกหมู่บ้านอำเภ่จะต้องมี ซึ่งมีขอบไม้วางรอบๆ เพื่อใช้สำหรับการร้อง รำทำ เพลงตามประเพณีของคนทุกเพศทุกวัย ส่วนภาพลักษณ์ (ที่ถูกสร้างขึ้น) เป็นภาพลักษณ์ของหนุ่มอำเภ่ มารอหญิงสาวอำเภ่ที่ชอบในลานดิน หรือ กะลาผ่าเชอ ซึ่งก่อนที่หนุ่มอำเภ่จะสามารถแตะเนื้อต้องตัว หญิงสาวที่ชอบได้ต้อง ผ่านการฝึกหัดเรื่องเพศโดยมิดะ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการมีคู่ ซึ่งมีมิดะมีหน้าที่สอนให้หนุ่มอำเภ่รู้วิธีปฏิบัติเรื่องเพศ อย่างครบถ้วนเพื่อจะสามารถนำไปปฏิบัติกับหญิงสาวที่ ตนเองชอบ สิ่งนี้เป็นเพียงภาพลักษณ์ที่คนภายนอกสร้างขึ้นซึ่งแตกต่างจากความจริง โดยสันเชิง (ปนัดดา 2546: 97-98)

กะจิระและกะจิมีดะ

กะจิระ เป็นพ่อครูสอนเรื่องเพศ ให้กับหญิงสาว ให้รู้จักหน้าที่ของภรรยา กะจิระจะ เลือก จากชายหนุ่มวันกลางคนที่ภรรยาตายจาก และไม่เคยมีบุตรมาก่อน มาหาหน้าหน้าที่สอนเรื่องเพศให้กับ หญิงสาว กะจิระจะต้อง มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและมีความประพฤติที่ดี โดยจะสอนให้ หญิงสาว เรียนรู้เรื่องเพศและวิธีผูกมัดใจสามี ในบริเวณในป่า และในการสอนเรื่องเพศให้กับหญิง สาวได้นั้น จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครองเสียก่อน (ปิยพงษ์ 2544: 87-88) หญิงสาวทุกคนในหมู่บ้าน จะต้องผ่านการเสียสาวให้กับกะจิระก่อนมีสามี ซึ่งชายหนุ่มที่จะมาแต่งงานด้วยนั้นก็ไม่ได้เสียหาก หญิงสาวมีการตั้งครรภ์ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี ที่จะมีลูกสืบตระกูล ซึ่งการมีลูกกับกะจิระนั้นถือเป็นบุตร

จากดวงวิญญาณของมิดสา สามีต้องรับและเทศน์อุทิศที่เกิดจากเลือดเนื้อเชื้อไขของตน ซึ่งหน้าที่ของ
กะจิราคะจะเป็นช่วงที่ทำเฉพาะคืนแรกเท่านั้น และจะไม่มาเกี่ยวข้องใดๆ อีก หากเข้ามาเกี่ยวข้องก็จะ
ถูกปลดออกจากกะจิราคะ

ส่วนกะจิมิดะ หรือ มิดะนั้น เป็นหญิงวัยกลางคน มีคุณสมบัติคือ หน้าตาไม่จี๋เห่ มีสามี
แล้วแต่ไม่มีบุตรและสามีได้เสียชีวิตลง มีหน้าที่สอนเรื่องเพศให้กับชายหนุ่มที่มีอายุหลังจาก 15 ปี
ผ่านพ้นไป หากชายหนุ่มมีความประสงค์จะไปสนุกสนานในลานสาวกอดได้นั้นต้องผ่านการฝึกหัด
จากมิดะเสียก่อน มิเช่นนั้นหญิงสาวจะไม่ให้แตะเนื้อต้องตัว และมิดะจะต้องร่วมฝึกหัดกับชายหนุ่ม
แค่คืนเดียวเท่านั้น หากฝ่าฝืนก็จะถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้าน ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว มิดะ หรือ หมี่ดะ
(ปนัดดา 2546: 97) หมายถึงหญิงสาวที่ไม่เคยผ่านการแต่งงานมาก่อนและในสังคมหรือจารีตประเพณี
อำเภอก็ไม่เคยมีหญิงหรือชายวัยกลางคน สอนเรื่องเพศให้กับหนุ่มสาว มาก่อน การนำเสนอภาพลักษณ์
ของลานสาวกอด กะจิราคะและกะจิมิดะ ที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกันคือเป็น
ลานดินที่หนุ่มสาวสามารถแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องเพศได้อย่างเปิดเผย เนื่องจากอยู่ในวัยที่พร้อมจะมี
คู่ครอง ซึ่งเนื้อหาบางส่วนนำเสนอในลักษณะที่เป็นเรื่องแปลกสะกดตาในสายตาของคนกลุ่มใหญ่ แต่
ในความเป็นจริงแล้วในวัฒนธรรมหรือสังคมอำเภอก็ไม่เคยปรากฏ เรื่องราวที่นำเสนอข้างต้น เป็นความ
เข้าใจในวัฒนธรรมอำเภอก่อนที่คลาดเคลื่อนและทำให้คนส่วนใหญ่มองกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอกว่าในทางลบ

ฝิ่น

จากนโยบายการพัฒนาที่สูงของรัฐอันเป็นที่มาของวาทกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นวาทกรรมที่เกิดจาก
ความไม่เข้าใจพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากปัญหาคอมมิวนิสต์แล้ว ปัญหา
การปลูกฝิ่นในพื้นที่ภาคเหนือเห็นจะเป็นปัญหาที่สำคัญและทำให้เกิดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า
อันเนื่องมาจากระบบวิธีการผลิตแบบ “ไร่หมุนเวียน” ที่รัฐมองว่าเป็นการทำ “ไร่เลื่อนลอย” เป็นต้น
ในพื้นที่ดอยช้างก็เป็นพื้นที่ที่อยู่ในการพัฒนาของรัฐที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน เพื่อขจัดปัญหา
ดังกล่าว ทำให้เกิดความเข้าใจและมองอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในลักษณะที่เป็นด้านเดียวและถูกเหมารวม
ว่าเป็น “ผู้ปลูกฝิ่น” อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่มมีอยู่หลากหลายตามสภาพสังคม
สภาพแวดล้อมของแต่ละกลุ่มที่ตนปฏิบัติสัมพันธ์อยู่ โดยอาจจะเลื่อนไหลและเกิดการปรับเปลี่ยนอยู่
ตลอดเวลา อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์อำเภอก็คือเช่นกันที่ถูกช่วงชิงการนิยามความหมายจากทั้งคนภายในคน
ภายนอก ขึ้นอยู่กับว่าใน ขณะนั้นใครมีอำนาจที่จะใช้ความหมายจากการนิยามกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้
ดังข้อความดังกล่าว

“...ต้นฝิ่นมักจะไม่งั้นในที่ที่ต่ำกว่า 3,000 ฟุต เพราะฉะนั้นชาวเขาที่อยู่ต่ำกว่า 3,000
ฟุต มักจะไม่ใช้พวกที่ปลูกฝิ่น ชาวเขาเหล่านี้ได้แก่พวก ต้องสู ถิ่น ข่าฮ่อ ละว้า ฮ่อ และ

กะเหรี่ยงส่วนมาก ส่วนเผ่าปกติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่สูงกว่า 3,000 ฟุต ก็ได้แก่พวก แม้ว ลีซอ
เย้า และมุเซอ การปลูกฝิ่นก็ไม่ได้จำกัดอยู่ใน 4 เผ่าข้างต้น พวกกะเหรี่ยงที่ปลูกบ้านต่ำกว่า
3,000 ฟุต ก็มีจำนวนไม่น้อยที่ปลูกฝิ่น ส่วนชาวเขาก้อที่อยู่ต่ำกว่า 3,000 ฟุตลงมาก็มี
บางส่วนของเผ่าที่ปลูกฝิ่นแต่ได้ผลผลิตต่ำ มีเผ่าอื่นๆ ในจังหวัดเชียงรายที่ปลูกฝิ่นเหมือนกันแต่
ผลผลิตที่ได้นั้น ผู้ขนาดการผลิตฝิ่นของเผ่าแม้ว ลีซอ เย้า และมุเซอไม่ได้...” (วิทย์ 2521: 29)

จากข้อความข้างต้นเป็นวาทกรรมที่เหมารวมของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการมองอัตลักษณ์ชาติ
พันธุ์แบบตายตัวและถูกเสนอภาพในด้านเดียวมากกว่าที่จะศึกษาให้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ทางชาติ
พันธุ์ในรอบด้าน ซึ่งลักษณะทางเศรษฐกิจของอำเภอ คือ การเลี้ยงสัตว์เป็นหลักและปลูกข้าวเจ้า ฝ้าย
สลับกับพืชอื่นๆ ที่ปลูกเพิ่มเติมก็มีหลายชนิดรวมทั้งการปลูกฝิ่นด้วย บางครัวเรือนปลูกฝิ่นเพื่อไว้สูบ
เท่านั้น ทั้งนี้ ฝิ่น จึงถูกทำให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของชาวเขาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนกระทั่ง รัฐบาล
ไทยในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ออกกฎหมายในปี พ.ศ. 2502 โดยห้ามมิให้ปลูก ขายและใช้ฝิ่น
(Opiates) และเหตุผลอื่นๆ ที่รัฐบาลอ้างในการออกคำสั่งคือ การปลูกฝิ่นเป็นเรื่องของการผิดยุคสมัย
และป่าเถื่อน (เรื่องเดียวกัน: 43) อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2502 ที่เกิดการบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาล
แต่ก็ยังไม่สามารถบังคับใช้ได้เพราะ รัฐบาลต้องพึ่งพารายได้จากภาษีฝิ่น ซึ่งก่อนหน้านี้รัฐบาลได้ให้
ความสนใจในเรื่องของประชากรในพื้นที่สูงและเขตชายแดนเหล่านี้ มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาดูแลและ
ควบคุมตั้งแต่ พ.ศ. 2593-2502 (ทศวรรษ 1950) มีการตั้งหน่วยงานตำรวจตระเวนชายแดน (สังกัดกรม
ตำรวจ) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2418 เพื่อคุ้มครองและรักษาความปลอดภัยแก่ประชาชนในพื้นที่สูงและพื้นที่
ชายแดนที่ห่างไกล หลังจากนั้นรัฐบาลได้ตั้งกรมประชาสงเคราะห์ที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลายประการ
และเป็นองค์กรที่ทำงานร่วมกับชาวเขา

อัตลักษณ์อำเภอถูกตอกย้ำและทำให้สังคมรับรู้ในฐานะที่เป็นผู้ “ปลูกฝิ่น” และ “ขายฝิ่น” โดย
กระบวนการของรัฐบาลและการรับรู้ของสังคมที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์อำเภอกลายเป็น “คนอื่น” ถูกเบียด
ขับให้ตกอยู่ในสถานะชายขอบของสังคม การมองกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงว่า เป็นคนป่าเถื่อน ค้ายา
เสพติด โดยสร้างมายาคติเกี่ยวกับยาเสพติด มายาคติเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ โดยรัฐบาลสร้าง
ความชอบธรรมให้กับตนเองว่าเป็นผู้เข้ามา “ดูแล” คนเหล่านี้อย่างใกล้ชิดขึ้น เพื่อปราบปรามฝิ่น ผ่าน
โครงการพัฒนาที่สูงต่างๆ ของทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่ เป็นการส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น
เช่น การตั้งหน่วยงานตำรวจตระเวนชายแดนในปี พ.ศ. 2498 ตั้งกรมประชาสงเคราะห์ในปี พ.ศ. 2502
เพื่อควบคุมการเคลื่อนไหวของชาวเขา รัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติ
พ.ศ. 2504 ทำให้เกิดโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง เพื่อควบคุมและส่งเสริมการปลูกพืช
ทดแทนฝิ่นรวมทั้งแผนการบำบัดและปราบปรามฝิ่นอีกด้วย

การนิยามอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อำเภอกาญจนบุรีจากผู้ปลูกฝิ่นและค้ายาเสพติด เป็นการนำเสนออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในด้านเดียว ซึ่งในอดีตฝิ่นในภาคเหนือเป็นพืชที่ชุมชนบนพื้นที่สูงปลูกกันในครัวเรือน ส่วนใหญ่ก็จะปลูกเพื่อรักษาโรค นอกเหนือจากนั้นบางครั้งผลผลิตฝิ่นมีมากเกินไปจนเกิดความต้องการจึงขายเพื่อนำไปแลกข้าวและอาหารจากคนพื้นราบ การค้าฝิ่นจึงอยู่ในวงจำกัดเท่านั้นและไม่ได้ได้รับความสนใจจากภาคท้องถิ่นในขณะนั้น ภายหลังรัฐบาลเริ่มให้ความสนใจมากขึ้นและกล่าวหากลุ่มชาติพันธุ์กลายเป็นต้นเหตุของการค้ายาเสพติด ซึ่งในความเป็นจริงแล้วกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงไม่ใช่สาเหตุหลักของการค้ายาเสพติด หากแต่การปลูกฝิ่นของคนในพื้นที่สูงเป็นเพียงวิถีในการดำรงชีวิตใช้ฝิ่นเพื่อเป็นยารักษาโรค เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลาง การเดินทางยากลำบากจึงไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและโรงพยาบาลได้ และเหตุผลอีกประการหนึ่งของการปลูกฝิ่นบนพื้นที่สูงนั้นเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมาย ในพ.ศ. 2398 การปลูกฝิ่นในประเทศไทยทำได้ตามกฎหมาย (ราชู 2555: 12) กรมฝิ่นเน้นส่งเสริมให้เกษตรกรบนพื้นที่สูงในภาคเหนือปลูกฝิ่นเพื่อป้อนเข้าสู่โรงงานสูบฝิ่นซึ่งรัฐบาลไทยให้บริษัทเอกชนทำการสัมปทานทั่วประเทศ โดยรัฐบาลได้กำหนดเกณฑ์ต่างๆ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการปลูกฝิ่นอย่างเสรี โดยได้มอบหมายให้นายอากรเป็นผู้ควบคุมฝิ่นและการค้าฝิ่น เพื่อรัฐบาลจะได้นำรายได้จากการเก็บภาษีฝิ่นไปดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล โดยมีกรมฝิ่นบังคับให้ผู้ปลูกฝิ่นเป็นผู้ปลูกฝิ่นที่ถูกกฎหมายและขายฝิ่นให้กับรัฐบาลในราคาที่ควบคุมซึ่งมีราคาต่ำกว่าราคาท้องตลาดทั่วไป ในช่วง พ.ศ. 2463-2472 รายได้จากการเก็บภาษีเป็นรายได้หลักของรัฐบาลไทย เพราะรัฐบาลซื้อฝิ่นในราคาที่ต่ำและขายให้กับโรงฝิ่นในราคาที่สูง ในช่วงนี้เองชุมชนบนพื้นที่สูงจากการปลูกฝิ่นเพื่อการบริโภค จึงปลูกฝิ่นเป็นการค้าให้กับรัฐบาลในขณะที่ยังถูกกฎหมาย

ประการที่สอง การปลูกฝิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเป็นเพียงฐานการผลิตให้กับอาณานิคมตะวันตกเท่านั้น (ประสิทธิ์ 2548) โดยมีเครือข่ายการลักลอบค้าฝิ่นที่เชื่อมโยงกับการค้าฝิ่นในพม่า ภายใต้การบังคับของอาณานิคมอังกฤษ มีการประกาศสนธิสัญญา Hague Opium Convention ในปี พ.ศ. 2455 รัฐบาลอังกฤษเริ่มจำกัดการค้าและการปลูกฝิ่นในพม่า มีการควบคุมบริเวณสันดอนสามเหลี่ยมพม่าตามเมืองใหญ่ เช่น ย่างกุ้ง และมัณฑะเลย์ ซึ่งมีการใช้ฝิ่นน้อยมาก แต่อาณานิคมอังกฤษปล่อยพื้นที่ที่มีการปลูกฝิ่นมากที่สุดคือ รัฐฉาน ให้อยู่นอกเหนือการควบคุม เพื่อนำรายได้มาสนับสนุนในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในพม่า การลักลอบค้าฝิ่นในพื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของพ่อค้าคนจีนทั้งฝั่งไทยและฝั่งพม่า โดยคนจีนเหล่านี้ต่างเข้ามาประกอบกิจการการค้าในไทยจึงมีความเชื่อมโยงกับพ่อค้าจีนฮ่อและพ่อค้ากลุ่มอื่นในประเทศจีนด้วย เครือข่ายนี้มีการลักลอบการค้าฝิ่นและปลูกฝิ่นทั้งในไทยและประเทศเพื่อนบ้านอย่างพม่า หมู่บ้านที่ห่างไกลจากความเจริญแต่ก็อยู่ใกล้กับชายแดนที่มีความสำคัญในฐานะเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการปลูกฝิ่น คือ หมู่บ้าน

ในตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย หมู่บ้านอื่นๆ บนดอยตุงและดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ หมู่บ้านผาหมีของชาวอาข่าที่ติดทางเหนือของดอยตุง และบ้านดอยช้าง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกฝิ่นที่สำคัญของกลุ่มลี้ซัว และอาข่า

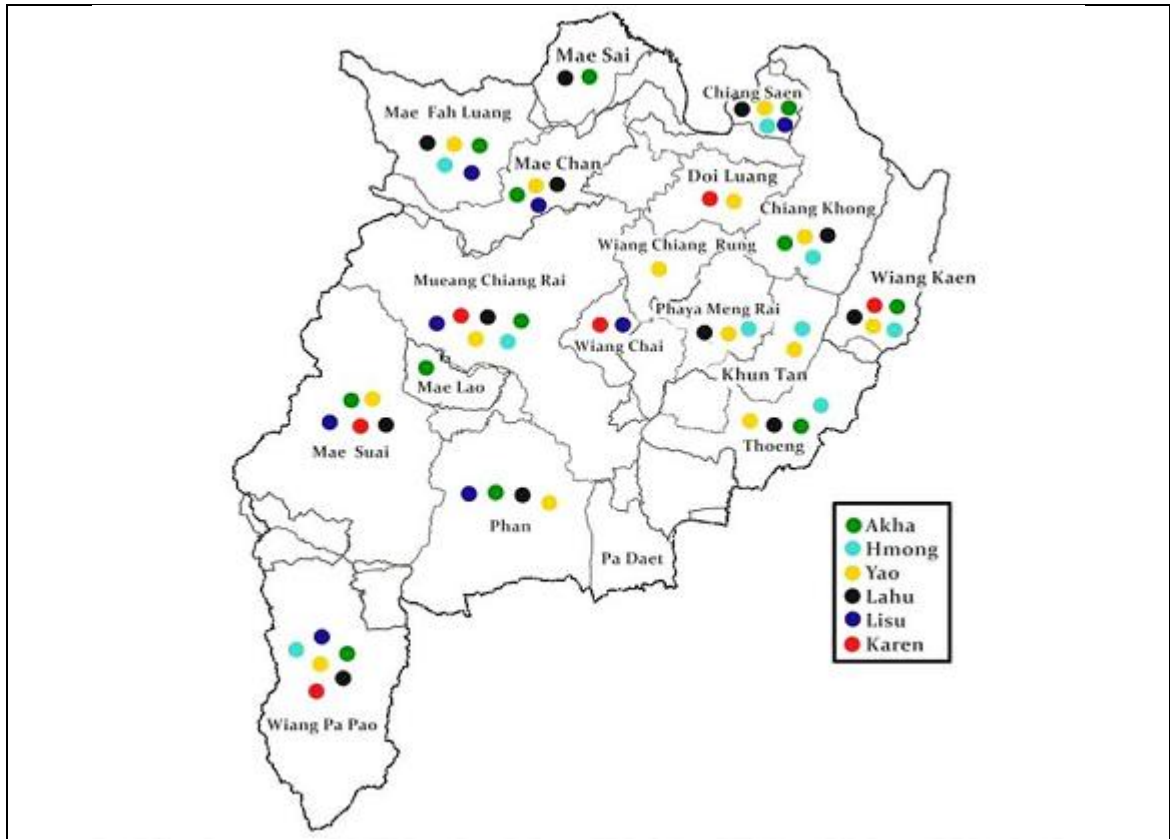
ประกอบกับช่วงปี ค.ศ. 1960 พม่าและลาวสามารถปลูกฝิ่นได้มากกว่าไทย ส่วนหนึ่งใช้ เป็นยา แต่ชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่ก็จะขายฝิ่นเพื่อนำมาซื้ออาวุธสงครามในการต่อสู้กับรัฐบาล มีชาวจีนในประเทศเหล่านี้ลักลอบค้าฝิ่น โดยลำเลียงผ่านประเทศไทยที่มีระบบการคมนาคมขนส่งที่สะดวกไปยังทวีปอเมริกาเหนือและยุโรป เกิดตลาดผู้บริโภคนิยมใหม่ คือ กลุ่มทหารอเมริกัน ในสงครามเวียดนาม ช่วงทศวรรษ 1960 (พ.ศ. 2503-2512) ซึ่งสร้างความวิตกให้กับประเทศอเมริกาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพื้นที่รอยต่อของประเทศไทย พม่า ลาว ที่เปรียบเสมือน “สามเหลี่ยมทองคำ” (Golden Triangle) จนกระทั่งกลายเป็นสัญลักษณ์ของปัญหาเสพติดและการค้าฝิ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยกลุ่มปลูกฝิ่นส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อยบนพื้นที่สูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 900-3,000 ฟุตขึ้นไป เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกฝิ่นชนิดนี้ ในพื้นที่ดอยช้างมีกลุ่มชาติพันธุ์ลี้ซัว อาข่า และจีนยูนนาน อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวและเป็นพื้นที่ปลูกฝิ่นชนิดนี้ด้วย จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ว่าเป็น “ผู้ค้ายาเสพติด” ได้ จากแรงกดดันในประเทศตะวันตก ทำให้รัฐบาลไทยต้องควบคุมฝิ่นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 และร่วมกับนานาประเทศเพื่อส่งเสริมพืชทดแทนฝิ่น และการปลูกฝิ่นจึงลดน้อยลงและหมดสิ้นไปในทศวรรษ 2530 ประเด็นในเรื่องของการปลูกฝิ่นบนพื้นที่สูงที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยรวมถึงพื้นที่ดอยช้างนั้น เป็นเพียงวิถีชีวิตที่ปลูกไว้เพื่อบริโภคและการปลูกฝิ่นในอดีตก็ไม่ได้ผิดกฎหมายแต่อย่างใดและได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเลิกปลูกฝิ่นแล้วสถานการณ์ของยาเสพติดได้เปลี่ยนแปลงไปจากฝิ่นไปสู่เฮโรอีนและสารเสพติดอื่น ๆ กลายเป็นปัญหาใหม่ในสังคมที่รุนแรงกว่า การเสพติดฝิ่น แต่เอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นตัวการของปัญหาเสพติดยังถูกดองย้ำและถูกผลิตซ้ำจากคนภายนอกด้วยความไม่เข้าใจในบริบททางประวัติศาสตร์และรับรู้ข่าวสารเพียงด้านเดียว

3.3 ดอยช้างกับการพัฒนา

การเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปบ้านดอยช้าง ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นการเดินทางโดยรถยนต์ ผ่านเขาหลายลูกไป สู่บ้านดอยช้าง เพื่อเดินทางไปยังแหล่งปลูกกาแฟที่มีชื่อเสียงของประเทศและเป็นหนึ่งในแหล่งที่ผลิตกาแฟที่ดีแห่งหนึ่งในประเทศ ซึ่งในอดีตตามคำบอกเล่าและเอกสารต่างๆ หรือแม้กระทั่งสื่อต่างๆ ต่างก็เป็นที่รู้จักกันว่าพื้นที่ดอยช้างเป็น พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกฝิ่น แต่ปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟ ที่มีชื่อเสียง ซึ่งผู้ปลูกกาแฟก็ไม่ใช่ใครที่ไหน คือ กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ดอยช้างโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่อาศัยอยู่บนพื้นที่นี้ จำนวนมาก

ที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อและชาติพันธุ์จีนยูนนานตามลำดับ นับว่าเป็นพัฒนาการที่ก้าวกระโดดและรวดเร็วมาก เมื่อเทียบกับในอดีตที่วิถีชีวิตของคนในพื้นที่นี้ ยังเป็นการทำเกษตรแบบยังชีพ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่นำพาผู้วิจัยเดินทางมายังบ้านคอยช้าง เพื่อมุ่งหวังจะหาปรากฏการณ์และพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่ ประชากร การศึกษา สาธารณูปโภคต่างๆ จากอดีตสู่ปัจจุบัน ที่กลายแหล่งปลูกกาแฟคอยช้าง ด้วยสภาพพื้นที่คอยช้างในอดีตเป็นเพียงทางผ่านสำหรับผู้อพยพเคลื่อนย้ายเท่านั้น ต่อมาจึงเกิดการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่คอยช้างเนื่องด้วยความอุดมสมบูรณ์ของสภาพพื้นที่และภูมิประเทศที่เหมาะสม ต่อการปลูกพืชและการดำรงชีวิต ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มตั้งถิ่นฐานอยู่พื้นที่ดังกล่าว

จนกระทั่งการพัฒนาเข้ามาในพื้นที่บ้านคอยช้างเนื่องด้วยเหตุผลเรื่องความมั่นคงของชาติ ในปี พ.ศ. 2502 คณะรัฐมนตรีจึงมีมติตั้ง คณะกรรมการชาวเขา เพื่อดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาและแก้ไขปัญหาเรื่องคอมมิวนิสต์ ปัญหาการปลูกฝิ่นและปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามที่เหมารวมว่าคนเหล่านี้เป็นต้นเหตุของปัญหาดังกล่าวจึงมีนโยบายการพัฒนาคนบนพื้นที่ สูงขึ้น นอกจากหน่วยงานที่รัฐบาล จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานต่างๆ ที่ร่วมกับรัฐบาลเพื่อดำเนินงานพัฒนา ในพื้นที่ เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-เยอรมัน ที่เข้ามาพัฒนาดังด้านการส่งเสริมพืชทดแทนฝิ่น พัฒนาด้านสังคม การศึกษา สาธารณูปโภค เป็นต้น ร่วมกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทำให้พื้นที่คอยช้างจากอดีตที่เป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากศูนย์กลางของรัฐปัจจุบันได้รับการพัฒนา โดยมีทั้งสาธารณูปโภคที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งด้านการคมนาคม โรงเรียน สาธารณสุข การจัดการแหล่งน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอภาพรวมในการพัฒนาพื้นที่คอยช้างซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่รัฐต้องการพัฒนาและควบคุมปัญหาดังกล่าวซึ่งอยู่บนฐานความคิดที่คนเหล่านี้แตกต่างจากคนพื้นราบทั่วไปและเป็นที่มาของนโยบายการพัฒนาคนบนพื้นที่สูง อันนำไปสู่การทำให้คนเหล่านี้กลายเป็น “คนอื่น” ของสังคม ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวในหัวข้อต่อไป



ภาพที่ 3.3 แผนที่การกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอในจังหวัดเชียงราย
(ที่มา : Tawatchai Apidechkul, “A 20-year retrospective cohort study of TB infection among the Hill-tribe HIV/AIDS populations, Thailand”, BMC Infectious Diseases, 2016, pp 4)

3.3.1 ข้อมูลทั่วไปของบ้านคอยช้าง

บ้านคอยช้าง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ชื่อ “บ้านคอยช้าง” ตั้งขึ้นตามลักษณะของภูเขาที่มีรูปร่างเหมือนช้างแม่ลูกสองเชือก หันหน้าไปทาง ทิศเหนือ (ตัวจังหวัดเชียงราย) สามารถมองเห็นได้ชัดเจนที่บริเวณโรงเรียนบ้านคอยช้าง มี ผาหัวช้าง สูง 1,800 เมตร ตั้งอยู่ที่ความสูงอยู่ระหว่าง 1,000 – 1,800 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง อุณหภูมิเฉลี่ย 18 องศาเซลเซียส อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางดิน มีอากาศเย็นสบาย ตลอดปี ปัจจุบันบ้านคอยช้างมีชื่อเสียงในเรื่องของเป็นแหล่งปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้า แหล่งสำคัญของอำเภอแม่สรวย หมู่บ้านตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่สรวย ประมาณ 35 กิโลเมตร มีโรงงานกาแฟคอยช้างและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นแหล่งรับซื้อผลผลิต ซึ่งสามารถศึกษาวิถีชีวิตชาวอำเภอ ชาวลีซูและจีนยูนนาน รวมทั้งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่โรงงานกาแฟคอยช้างและเชื่อมโยงกับศูนย์บริการด้านพืชและปัจจัยการผลิตเชียงราย (วว)

3.3.2 ข้อมูลด้านประชากร

ที่บ้านคอยช้างไม่ใช่มีแต่คนอาข่า ยังมีพี่น้องลีซูและพี่น้องจีนยูนนาน ซึ่งมีอาข่าที่อาศัยอยู่ที่นี่มีประมาณ 85 เปอร์เซนต์ ลีซูและจีนยูนนาน 15 เปอร์เซนต์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่เราก็ออยู่ด้วยกัน ทำงานอยู่ด้วยกัน คนอาข่าขยัน ซื่อสัตย์ เป็น สิ่งที่อยู่ในคนอาข่า แต่ก่อนอาข่าไม่ได้มีสัญชาติไทย เวลาทำอะไรหรือทำมาหากินก็ลำบาก ทำยังไงให้อยู่ได้ ทำยังไงให้ขายผลผลิตได้ สมัยก่อนคอยช้างปลูกฝิ่น คนที่นี่ก็ปลูกฝิ่น นอกจากปลูกฝิ่น แล้วยังปลูกข้าวโพดกะหล่ำปลีและพืชอื่นๆ เพื่อยังชีพ” (ปณชัย พิสัยเลิศ สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2558)

จากการบอกเล่าของคุณปณชัย พิสัยเลิศ เป็นการบอกเล่าความเป็นอาข่าและวิถีอาข่าในการดำรงชีวิตในอดีตได้เป็นอย่างดี ซึ่งสมัยก่อนชุมชนคอยช้าง เดิมเป็นที่อยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในปี พ.ศ. 2458 มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่อพยพเข้ามาแต่ก็มีบางส่วนก็ออกไปตั้งหมู่บ้านที่อื่น จากข้อมูลทำเนียบชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทยจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2515 มีกลุ่มชาติพันธุ์ลีซู เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หมู่บ้านคอยช้าง จำนวน 103 ครัวเรือน มีประชากร 643 คนในปี พ.ศ.2526 กลุ่มชาติพันธุ์ลีซูได้อพยพเข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น แต่ด้วยหมู่บ้านยังไม่ค่อยเจริญมากนัก บางส่วนจึงขายที่ดินไปอยู่ในที่ที่เจริญกว่าคอยช้าง เพราะแต่ก่อนคอยช้างเป็นที่พักสำหรับคนเคลื่อนย้ายเท่านั้น ต่อมากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าก็อพยพตามเข้ามาตั้งรกรากที่บ้านคอยช้าง ปัจจุบันบ้านคอยช้างมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ลีซู และจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) บ้านคอยช้างมีครัวเรือนประมาณ 1,204 ครัวเรือน เป็นชาย 1,962 คน หญิง 1,896 คน รวม 3,858 คน (เจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียน สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2559) ปัจจุบันในบ้านคอยช้างมีกลุ่มชาติพันธุ์อาข่ามากที่สุด ประมาณ 800 ครัวเรือน

3.3.3 ข้อมูลทางกายภาพ

ข้อมูลทางด้านกายภาพเป็นข้อมูลที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ เนื่องจากทั้งสภาพอากาศและความอุดมสมบูรณ์ของดินแล้ว ทำให้พื้นที่บ้านคอยช้าง เป็นพื้นที่ที่สามารถปลูกพืชต่างๆ เช่น ข้าวโพด ข้าวไร่ มะเขือเทศ กะหล่ำปลี ถั่วแดง เป็นต้น รวมทั้งพื้นที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 900 เมตรขึ้นไป เช่นเดียวกับการปลูกกาแฟในปัจจุบัน ซึ่งบ้านคอยช้างจึงเป็นพื้นที่เหมาะสำหรับการปลูกพืชกาแฟด้วยเช่นกัน

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านคอยช้างอยู่ในตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ถนนเชียงราย – เชียงใหม่ ในบริเวณตำบลแม่สรวย ซึ่งอยู่ห่างจังหวัดเชียงราย ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 50 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา สูงชัน สลับกับป่าดงดิบ มีที่ราบระหว่างภูเขา ตั้งอยู่ที่ความสูงอยู่ระหว่าง 1,000 – 1,700 เมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอแม่ลาว และอำเภอนาน จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอไชยปราการ อำเภอฝาง และอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

2. สภาพพื้นที่และการพื้นที่ใช้สอย

ตารางที่ 1 ตารางสภาพพื้นที่และพื้นที่การใช้สอย

ลำดับที่	ชื่อตำบล	พื้นที่รวมทั้งตำบล		พื้นที่ราบ ร้อยละของ พื้นที่ตำบล	ภูเขา ร้อยละของ พื้นที่ตำบล	พื้นที่น้ำ ร้อยละของ พื้นที่ตำบล
		จำนวน (ไร่)	ร้อยละของ อำเภอ			
1	แม่สรวย	98,775	11.05	10.00	88.99	1.01
2	แม่พริก	39,256	4.39	22.00	77.48	0.52
3	ศรีถ้อย	98,506	11.02	9.52	89.95	0.53
4	ท่าก้อ	199,258	22.37	9.07	89.54	0.38
5	วาวี	248,031	27.77	1.00	98.55	0.33
6	เจดีย์หลวง	64,600	7.23	32.90	66.77	0.33
7	ป่าแดด	144,456	16.17	12.12	87.42	0.46
รวม		892,882	100	9.55	89.99	0.46

ที่มา: แผนพัฒนาอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2561-2564

จากตารางที่ 1 เป็นตารางแสดงพื้นที่ตำบลวาวีทั้งหมดมี 248,031 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 27.77 ของพื้นที่อำเภอแม่สรวย มีพื้นที่ราบ คิดเป็นร้อยละ 1 ของพื้นที่ตำบล พื้นที่ภูเขา คิดเป็นร้อยละ 98.55 ของพื้นที่ตำบล และพื้นที่น้ำ คิดเป็นร้อยละ 0.33 ของพื้นที่ตำบล (เจ้าหน้าที่ที่ทำการปกครอง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2559) ปัจจุบันพื้นที่ตำบลวาวีมีพื้นที่ปลูกกาแฟอาราบิก้า จำนวน 19,959 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 19,515.13 ไร่ (นักวิชาการเกษตรชำนาญการ เกษตรอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2559) ซึ่งข้อมูลพื้นที่ปลูกกาแฟอาราบิก้าเป็น ข้อมูลเฉพาะสมาชิกเกษตรกรที่มาลงทะเบียนกับเกษตรกรอำเภอแม่สรวยเท่านั้น ในหมู่บ้านดอยช้างตมหมู่ที่ 3 ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกกาแฟกว่า 30,000 ไร่ นอกนั้นเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย

3. ลักษณะภูมิอากาศ

บ้านคอยช้าง ได้รับอิทธิพลจากลมทะเลน้อย เนื่องจากภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ จึงทำให้อุณหภูมิและฤดูกาลแตกต่างกันมาก แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่อยู่ในพื้นที่ภูเขาในฤดูร้อนตอนกลางวันมีอุณหภูมิสูงถึง 27 องศาเซลเซียส แต่ก็มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี ประมาณ 18-19 องศาเซลเซียส ด้วยสภาพอากาศ ที่เย็นตลอดทั้งปี ทำให้พื้นที่คอยช้างเหมาะสำหรับปลูกพืชต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ฤดูหนาว

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ ตุลาคม- มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ย 8 องศาเซลเซียส เมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดเข้าสู่ประเทศไทย หรือมีบริเวณความกดอากาศสูง หรือมีอากาศเย็นจากประเทศจีน แผ่ลงมาปกคลุมประเทศไทย รวมระยะเวลานานประมาณ 4 เดือน เป็นระยะเวลาเปลี่ยนฤดูกาลจากฤดูฝนเข้าสู่ฤดูหนาว อากาศสูงกำลังแรงจากประเทศจีนจะแผ่มาปกคลุมประเทศไทยเป็นระยะ ๆ ทำให้ มีอากาศหนาวจัด โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขา ในเดือนกุมภาพันธ์ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่ พัดปกคลุมประเทศไทยมีกำลังอ่อนลงเป็นลำดับ ทำให้มีอุณหภูมิสูงขึ้นและมีอากาศร้อนในตอนบ่าย ซึ่งเป็นการสิ้นสุด ฤดูหนาวในช่วงประมาณเดือนกุมภาพันธ์ และเริ่มเข้าสู่ฤดูร้อนต่อไป แต่ยังมีอากาศหนาวเย็นในตอนเช้าต่อไป ในระยะหนึ่ง

ฤดูร้อน

ฤดูร้อน เริ่มเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ย 27 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดในช่วงบ่าย จะเริ่มขึ้นเกิน 35 องศาเซลเซียส มีลักษณะร้อนขึ้นแต่ในช่วงเช้าจะยังคงมีอากาศหนาวเย็นจนถึงประมาณเดือนมีนาคม ลมที่พัดจากประเทศไทยเปลี่ยนจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นลมฝ่ายตะวันออก และลมฝ่ายใต้ มากขึ้น โดยมีลมจากทะเลจีนใต้ และอ่าวไทยพัดเข้าสู่ประเทศไทยในทางทิศใต้ และตะวันออก ประกอบกับจะมีหย่อมความกดอากาศต่ำ เนื่องจากความร้อนปกคลุมประเทศไทยตอนบนในช่วงฤดูร้อน ทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวและแห้งแล้งทั่วไป และอาจเกิดพายุฤดูร้อนขึ้นได้ในบางวัน โดยเฉพาะในช่วงเดือนมีนาคมจนถึงเดือนเมษายน

ฤดูฝน

ฤดูฝนเริ่มเดือนมิถุนายน-กันยายน อุณหภูมิเฉลี่ย 22 องศาเซลเซียส มีลักษณะฝนตกชุก ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดเข้าสู่ประเทศไทย และร่องความกดอากาศต่ำเลื่อนขึ้นมาพาดผ่านบริเวณประเทศไทย และจะไปสิ้นสุดประมาณกลางเดือนตุลาคม เป็นระยะเวลานานประมาณ 5 เดือน จะมีฝนตกชุกในเดือนสิงหาคม และกันยายน ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมเป็นต้นไป ลมมรสุม ตะวันตกเฉียง

ได้จะอ่อนกำลัง และจะเปลี่ยนเป็นลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือบริเวณประเทศไทยตอนบนจะลดน้อยลงเป็นลำดับ

4. ลักษณะดิน

พื้นที่สูงในประเทศไทยครอบคลุมพื้นที่ 67.22 ล้านไร่ (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง 2550: 131) ส่วนมากอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยทางภาคเหนือของประเทศไทยประกอบด้วยพื้นที่สูงและพื้นที่ดอนมากกว่า 90% ภายหลังจากการที่พื้นที่ป่าไม่ถูกทำลายลงเพื่อใช้น้ำและดินในการปลูกพืช ส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นราบทั่วไป โดยเฉพาะปริมาณอินทรีย์วัตถุจะมีอยู่สูง ลักษณะพื้นที่สูงประกอบไปด้วยหินเป็นส่วนใหญ่ จากการสำรวจของฝ่ายสำรวจจำแนกและวางแผนการใช้ที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7 กรมพัฒนาที่ดินพบว่า ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพวกหินแอมไฟไลต์ ซึ่งอยู่ในยุคคาร์บอนิฟอรัสตอนบนและการพัฒนาธรณีสัณฐานอยู่ในขั้นต้น วิเคราะห์จากค่าความสูงของพื้นที่ พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเหลือค้างจากการกัดกร่อนอยู่มาก และยังคงปรับพื้นที่ผิวอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากสภาพพื้นที่ผิวมีความลาดชันสูง การอนุรักษ์ดินยังมีความจำเป็นในพื้นที่สูง (ธเนศ ต่วนชะเอมและคณะ 2546: 37)

ในการพัฒนาเกษตรบนพื้นที่สูง ได้นำพืชหลายชนิดมาปลูกเพื่อทดแทนพืช สัตว์เพื่อหาช่องทางในการพัฒนาพืช นั้นๆ ให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนและพื้นที่ ดินบนพื้นที่สูงส่วนใหญ่จะมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับกับดินพื้นราบทั่วไป โดยเฉพาะอินทรีย์วัตถุที่มีอยู่สูง การใช้ที่ดินเพื่อปลูกพืชผักซึ่งเป็นพืชอายุสั้นได้หลายครั้งในหนึ่งปี ปัจจุบันการปลูกพืชผักบนพื้นที่สูงมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากบนที่สูงได้เปรียบในด้านสภาพภูมิอากาศ ทำให้บนที่สูงสามารถปลูกผักได้เกือบตลอดทั้งปี และสามารถปลูกผักส่งขายในนอกฤดูได้ดี ทำให้พืชผักที่ปลูกบนพื้นที่สูงสามารถทดแทนการปลูกผืนได้ การผลิตผักบนพื้นที่สูงสามารถแบ่งเป็นแบบกว้างๆ เป็น 2 ระดับ คือระดับสูงกว่า 600 เมตร จากระดับน้ำทะเลขึ้นไป และระดับ 400-600 เมตร (สำนักงาน เกษตรภาคเหนือ 2536: 32-35)

5. แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญมาจากลำห้วย ในพื้นที่ทางตอนเหนือ ได้แก่ ลำห้วยวาวี ทิศใต้ ได้แก่ ลำห้วยน้ำรับ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ คือลำห้วยเลาจ้าว ซึ่งไหลมารวมกันสู่ลำน้ำแม่สรวาย ซึ่งเป็นลำน้ำสายหลัก มีระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร

6. ป่าไม้

เนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสลับกับป่าดงดิบ พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นพื้นที่ป่าโดยเฉพาะพื้นที่ป่าโดยรอบของบ้านคอยช้าง บ้านคอยล้าน และบ้านใหม่พัฒนา ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำของตำบลลาวี

3.3.4 การพัฒนาด้านสาธารณูปโภคและระบบบริการขั้นพื้นฐาน

1. การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอและจังหวัด รวมทั้ง การคมนาคมภายในตำบลและหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังนี้ 1.) ระยะทางจากจังหวัดเชียงรายถึงแยกเข้าอำเภอแม่สรวย ตามทางหลวงหมายเลข 1 ระยะทาง 21 กิโลเมตร 2.) เส้นทางคมนาคมทางหลวงหมายเลข 118 อำเภอแม่สรวยจังหวัดเชียงใหม่ แยกจากทางหลวงหมายเลข 1 ถึงอำเภอแม่สรวย ระยะทาง 27 กิโลเมตร และจากอำเภอแม่สรวยถึงจังหวัดเชียงใหม่ ระยะทาง 122 กิโลเมตร 3.) ทางหลวงชนบท (รพช.) จากอำเภอแม่สรวย-องค์การบริหารส่วนตำบลลาวี ระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นเส้นทางคมนาคมหลัก ได้ลาดยางไปแล้วจากแยกบ้านดินคอย NC 583750 ผ่านบ้านทุ่งพร้าว บ้านห้วยมะฆาง บ้านห้วยไคร้ บ้านห้วยน้ำเย็น บ้านยาน่า บ้านโป่งกลางน้ำ บ้านลาวี บ้านเลาดี ระยะทาง 55 กิโลเมตร ลักษณะเป็นถนนลาดยางกว้างประมาณ 6 เมตร สำหรับทางเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านบางพื้นที่ในตำบลลาวี สภาพถนนยังเป็นลูกรังบางเส้นทางไม่สามารถสัญจรในฤดูฝน

2. โครงสร้างพื้นฐาน

จากข้อมูลแผนพัฒนาอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ. 2549-2551 การบริการไฟฟ้าในตำบลลาวี มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 18 หมู่บ้าน ยังไม่มีไฟฟ้าจำนวน 7 หมู่บ้าน และในหอย่อมบ้านบิหารประมาณ 32 หมู่บ้าน ซึ่งมีระบบน้ำประปาชนบท (ประปาภูเขา) เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค ซึ่งได้ตามแหล่งน้ำธรรมชาติทุกหมู่บ้าน ส่วนการเพาะปลูกในช่วงหน้าแล้ง ยังมีปัญหาเรื่องการใช้ในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม ชุมชนบ้านคอยช้างมีนโยบายใช้น้ำของส่วนร่วมที่ร่วมกัน สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาหน้าแล้ง โดยการสร้างแท็งก์เก็บน้ำของหมู่บ้านขึ้น (ธีระพงษ์ สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2560) เพื่อให้ชาวบ้านมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรได้อย่างทั่วถึง

3. ด้านการโทรคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร

มีทำการไปรษณีย์ชุมชนลาวี 1 แห่ง ชุมสายโทรศัพท์ 1 แห่ง ปัจจุบันการติดต่อสื่อสารในพื้นที่บ้านคอยช้างสะดวกมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้เข้าไปยังพื้นที่มากยิ่งขึ้นทั้งระบบอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีไร้สายอย่างโทรศัพท์เคลื่อนที่

4. ระบบการศึกษา

ส่วนในพื้นที่บ้านดอยช้างนั้น โรงเรียนบ้านดอยช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2488 โดยนายอำเภอแม่สรวย ได้ จัดตั้งเป็นโรงเรียนประชาบาลใช้ชื่อว่า “โรงเรียนบ้านดอยช้าง” ตั้งอยู่เลขที่ 250 หมู่ที่ 3 ตำบล วา อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย บนภูเขาสูงประมาณ 1,200 เมตร จากระดับน้ำทะเล นักเรียน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ลีซู ไทยใหญ่ และจีนยูนนาน เปิดสอน 3 ระดับคือ ระดับการศึกษา ปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ห้องเรียนพิเศษที่บ้านใหม่พัฒนา แบ่งเป็น 2 ระดับคือ ระดับการศึกษาปฐมวัย และ ระดับประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ มุ่งจัดการศึกษาให้ ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการศึกษา สืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ยึดมั่นตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคีเครือข่าย ทั้งนี้ มูลนิธิกาเผือกดอยช้างยังช่วยสนับสนุนทุนในการสร้างโรงเรียนบ้านดอยช้างขึ้นและสนับสนุนด้าน อุปกรณ์เกี่ยวกับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. การสาธารณสุข

มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้บริการแก่ชุมชน ประจำตำบล/หมู่บ้าน จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ บ้านวาวิ หมู่ที่ 1 บ้านดอยช้าง หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งพร้าว หมู่ที่ 7 บ้านโป่งน้ำกลางหมู่ที่ 12 บ้านห้วย ไคร้ หมู่ที่ 13 ปัจจุบันหมู่บ้านดอยช้างมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านดอยช้าง

3.3.5 การประกอบอาชีพ

อาชีพของชาวบ้านตำบลวาวิส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีพื้นที่การเพาะปลูก ดังนี้

- 1) ชาหลากหลายพันธุ์ มีพันธุ์ดั้งเดิม คือ ชาอัสสัม ชาอู่หลง ชาชิงชิง ปลูกมากที่บ้านวาวิ หมู่ที่ 1 บ้านปางก๊วหมู่ที่ 2 บ้านแม่โงะหมู่ที่ 15 บ้านเลาหมู่ที่ 20 บ้านม้งกาล่า หมู่ที่ 22 บ้านปาง กู่เสี่ยง หมู่ที่ 23 บ้านปางกลางหมู่ที่ 24 บ้าน รวมพื้นที่ปลูกประมาณ 17,000 ไร่ (ข้อมูลปี 2549-2551)
- 2) กาแฟและแมคาเดเมีย ปลูกมากที่บ้านดอยช้าง หมู่ที่ 3 บ้านดอยล้าน หมู่ที่ 4 บ้านแสนเจริญ หมู่ที่ 10 และบ้านใหม่พัฒนา หมู่ที่ 25 ไม้ผลทั้งสองชนิด ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและบริษัทซี ไฟล์ให้การรับซื้อผลผลิต
- 3) นอกจากนี้ยังปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น ลิ้นจี่ ข้าวโพด ถั่วต่างๆ มะเขือเทศ และชาโยเด่ จะปลูกทั่วไปในหมู่บ้าน

3.3.6 รายได้ของประชากรในพื้นที่

จากข้อมูลแผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2549-2551 องค์การบริหารส่วนตำบลวาวิ อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย พบว่าปี พ.ศ. 2546 ประชากรตำบลวาวิมีรายได้เฉลี่ยของครอบครัว 21,000 บาท ในปี

พ.ศ. 2551 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวเพิ่มเป็น 22,841 บาท ส่วนบ้านคอยช้างหมู่ที่ 3 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 24,174 บาท ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงรายได้เฉลี่ยของประชากรตำบลลาวี

ลำดับที่	หมู่บ้าน	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (บาท)
1	บ้านลาวี หมู่ 1	25,732
2	บ้านปาวกัว หมู่ที่ 2	23,012
3	บ้านคอยช้าง หมู่ที่ 3	24,174
4	บ้านคอยล้าน หมู่ที่ 4	22,624
5	บ้านห้วยมะฆาง หมู่ที่ 5	20,870
6	บ้านห้วยปู หมู่ที่ 6	20,833
7	บ้านทุ่งพร้าว หมู่ที่ 7 (ลาหู่)	22,962
8	บ้านทุ่งพร้าว หมู่ที่ 8 (ปกากะญอ)	21,462
9	บ้านห้วยจี้เหล็ก หมู่ที่ 9	22,566
10	บ้านแสนเจริญ หมู่ที่ 10	20,608
11	บ้านห้วยน้ำเย็น หมู่ที่ 11	21,229
12	บ้านโป่งกลางน้ำ หมู่ที่ 12	23,594
13	บ้านห้วยไคร้ หมู่ที่ 13	24,688
14	บ้านขุนสรวย หมู่ที่ 14	22,395
15	บ้านโงะเข้า หมู่ที่ 15	23,821
16	บ้านย่านำ หมู่ที่ 16	23,977
17	บ้านผาแดงหลวง หมู่ที่ 17	19,974
18	บ้านห้วยกล้า หมู่ที่ 18	22,416
19	บ้านจู้ หมู่ที่ 19	22,200
20	บ้านเลาดี หมู่ที่ 20	29,865
21	บ้านน้ำอุ่น หมู่ที่ 21	23,572
22	บ้านมั่งกล่าว หมู่ที่ 22	21,778
23	บ้านปางกูเส็ง	22,384
24	บ้านปางกลาง หมู่ที่ 24	18,884
25	บ้านใหม่พัฒนา หมู่ที่ 25	21,693

ที่มา: แผนพัฒนาอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2561-2564

3.3.7 หน่วยงานในพื้นที่

หน่วยงานในพื้นที่ทั้งหน่วยงาน ราชการและภาคเอกชนที่เข้ามาส่งเสริมและ พัฒนาตำบลลาวี อำเภอมะสราย รวมทั้งหมู่บ้านคอยช้างที่อยู่ในเขตการพัฒนาดังกล่าว ซึ่งในอดีตพื้นที่นี้รัฐบาลไทยยังไม่ค่อยให้ความสำคัญและไม่สนใจในพื้นที่ที่ห่างไกลมากนัก จนกระทั่งปัญหาเกี่ยวกับคนบนพื้นที่สูงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งการเพิ่มจำนวนประชากร และเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจาก ศูนย์กลางการปกครองทำให้ยากต่อการปกครองและอาจเป็นที่แสวงหาผลประโยชน์จากฝ่ายตรงข้าม ได้ ประกอบกับปัญหาการปลูกฝิ่นและเป็นต้นเหตุของการทำ ลายป่าไม้ ทั้งนี้รัฐบาลไทยจึงได้กำหนด นโยบายการพัฒนาที่สูงขึ้นเมื่อปี พ .ศ. 2502 โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการ สงเคราะห์ชาวเขาขึ้นเพื่อ เป็นหน่วยงานที่ประสานงานและดำเนินแก้ไขและพัฒนาพื้นที่สูง จากนั้นจึงเกิด โครงการหลวงพัฒนา ชาวเขาขึ้น พ.ศ. 2512 เพื่อส่งเสริมให้ชาวเขาลดการปลูก ฝิ่นและส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น เป็น ผลทำให้องค์การสหประชาชาติ เริ่มให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการควบคุมยาเสพติด จนกระทั่งจัดตั้ง สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบ บปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) พ.ศ. 2519 เพื่อ เข้ามารับช่วงในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและ เป็นหน่วยงานกลางที่เข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ยังรัฐบาลไทยยังได้รับการสนั บสนุนทุนจากแหล่งทุนต่างประเทศ ได้แก่ องค์การ สหประชาชาติ และรัฐบาลจากต่าง ประเทศ เช่น รัฐบาลประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมัน อเมริกา องค์การบรรเทาทุกข์แห่งคริสตจักรนอร์เวย์ ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น ซึ่งมีหน่วยงาน ป .ป.ส. เป็น หน่วยงานหลักในการประสานกับหน่วยงานราชการต่างๆ และดำเนินงานรูปแบบโครงการพัฒนาที่ สูงซึ่งในพื้นที่ตำบลลาวี อำเภอมะสราย จังหวัดเชียงราย มีหน่วยงานที่เข้ามาพัฒนา ทั้งหน่วยงาน ราชการและหน่วยงานที่ได้รับทุนสนับสนุนที่ดำเนินการพัฒนาในพื้นที่ ดังนี้

1. โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน

โครงการพัฒนาที่สูงไทย- เยอรมัน ก่อตั้งเมื่อปี พ .ศ. 2524 และสิ้นสุดโครงการลงเมื่อ ปี พ.ศ. 2533 โดยรัฐบาลไทยและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ได้เห็นพ้องร่วมกัน ที่จะให้มีโครงการ พัฒนาชาวเขาที่สูงในภาคเหนือ ตอนบนของประเทศไทย โดยมีกองควบคุมพืชเสพติด สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เป็นหน่วยงานกลาง บริหารโครงการ และมี จุดมุ่งหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตจังหวัด โดยเฉพาะอำเภอดงมะดะ มีพื้นที่ดำเนินการในเขตนั้นๆ รวมมือดำเนินการพัฒนามากที่สุด โดยมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนที่สูงเป็นสำคัญ ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินการ 3 พื้นที่ ในเขต 3 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ดังนี้

1) กลุ่มแม่น้ำสรวย ดำเนินการในเขตพื้นที่ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ดำเนินการประมาณ 500 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มมุเซอ ลีซอ กะเหรี่ยง อาข่า และเย้า จำนวนประมาณ 5,000 คน

2) กลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน ได้แก่ หมู่ บ้านในเขตตำบลเชียงดาว เมืองนะ เมืองงาย และเมืองแหง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ดำเนินการ 1,580 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ประมาณ 5,900 คน

3) กลุ่มน้ำลาง ในเขตตำบลปางมะผ้า (ปัจจุบันเป็นอำเภอปางมะผ้า) อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 910 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ประมาณ 3,700 คน

เนื่องจากสภาพพื้นที่โครงการในเฉพาะพื้นที่ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มีสภาพปัญหาของการลักลอบปลูกฝิ่นในพื้นที่ 1,300-1,500 ไร่ (ชลัยสิน 2536: 31) บุกเบิกที่ดินในเขตป่าสงวนโดยมิได้รับอนุญาต ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาความยากจนของประชากร ปัญหาประชากรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาและมีปัญหาในการสื่อความหมายกับเจ้าหน้าที่รัฐ ปัญหาประชากรมีสุขภาพอนามัยไม่ดีเนื่องจากไม่มีการบริการด้านสาธารณสุข ปัญหาประชากรส่วนใหญ่ไม่มีทะเบียนราษฎรและไม่มียบัตรประชาชน และปัญหา การคมนาคมทุรกันดารและยากลำบากเป็นต้น โดยวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน ดังนี้

1) เพื่อส่งเสริมและปรับปรุงอาชีพเกษตรกร เพื่อยกระดับการครองชีพของคนบนพื้นที่สูงให้สูงขึ้น และส่งเสริมระบบเกษตรแบบถาวร

2) ให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่า ไม้ ดิน แหล่งน้ำ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ

3) การจัดให้บริการด้านสังคม ด้านการศึกษา และด้านการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชากรในพื้นที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

4) ส่งเสริมความมั่นคงของชาติ โดยใช้มาตรการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานเพื่อให้ประชากรอาศัยอยู่เป็นที่ไม่เคลื่อนย้าย ซึ่งสะดวกต่อการพัฒนาและรักษาความมั่นคงของชาติ รวมทั้งลดปริมาณพื้นที่ที่ปลูกฝิ่น

5) ส่งเสริมให้มีการผสมผสานประชากรเป้าหมายให้เป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์ โดยมีจิตสำนึกและมีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ

6) พัฒนาขีดความสามารถขององค์กร สถาบันต่างๆ ทั้งราชการและองค์กรประชาชน ให้ดำเนินงานพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน มีระยะเวลาดำเนินการ แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ เป็นเวลา 2 ปี โดยการสำรวจข้อมูลการใช้ที่ดินในพื้นที่โครงการ ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจ การเตรียมงานด้านการบริหารโครงการ จัดทำเอกสารเพื่อประสานงานกับหน่วยงานราชการต่างๆ และการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการ เป็นต้น ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ เป็นเวลา 5 ปี เป็นระยะเวลาในการดำเนินงานพัฒนาตามภาคกิจกรรมในสาขาต่างๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ ส่วนระยะที่ 3 คือระยะติดตามผล เป็นระยะเวลา 3 ปี ระยะนี้มุ่งเน้นในการแก้ไขปัญหาที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ ตลอดจนเป็นการดำเนินงานเพื่อเตรียมการให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาหลังจากที่โครงการได้สิ้นสุดการดำเนินงาน

ในเขตพื้นที่ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มีการดำเนินงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เป็นหน่วยประสานงานโครงการ ร่วมกับการดำเนินงานกับ 4 กระทรวง คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานและมียาอำเภอแม่สรวยเป็นประธานคณะทำงานในการพัฒนาพื้นที่ตำบลลาวี โดยดำเนินการดังนี้

1) ด้านการเกษตร ดำเนินการร่วมกับเกษตรจังหวัด ศูนย์พัฒนาชาวเขา สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์ สำนักงานประมงจังหวัดเชียงราย สถานีทดลองเกษตรที่สูงลาวี กรมวิชาการเกษตร และศูนย์ป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดย เปลี่ยนแปลงวิธีการทำเกษตร แบบไร้เมล็ดลอย ให้มาเป็นการทำเกษตรแบบถาวร จำนวน 1,167 ครัวเรือน ในพื้นที่ 4,128 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 60 ของครัวเรือนในกลุ่มเป้าหมาย ทำให้รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเป็น 14,000 บาทต่อปี จาก 4,000-5,000 บาท ส่งเสริมการอนุรักษ์ดินและน้ำ และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ขุดบ่อปลา

2) การพัฒนาด้านป่าไม้ โคนร่วมงานกับหน่วยงานพัฒนาต้นน้ำที่ 33 กองอนุรักษ์ต้นน้ำ กรมป่าไม้ ดำเนินการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่โครงการ โดยมีการส่งเสริมการปลูกทุกปีมากกว่า 10,000 ไร่ จัดให้มีแนวกันไฟป่าและส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์ป่า จัดให้มีการยื่นเรื่องขออนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวน

3) การพัฒนาด้านการศึกษา ดำเนินงานร่วมกับสำนักงานป ระถมศึกษาจังหวัด อำเภอ และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน โดยบริการด้านการศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่ ร้อยละ 90 ของหมู่บ้าน จากเดิมมี 5 โรงเรียนเพิ่มเป็น 17 โรงเรียน และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอีก 10 ศูนย์

4) ด้านการสาธารณสุข ดำเนินงานร่วมกับ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย หน่วยมาลาเรีย โรงพยาบาลประจำอำเภอแม่สรวย และสมาคมวางแผนครอบครัวจังหวัดเชียงราย โดยสร้างสถานอนามัยจำนวน 2 แห่ง และสถานบริการสาธารณสุขชุมชน จำนวน 5 แห่งในพื้นที่ ให้ความรู้ใน

การวางแผนครอบครัว ปรับปรุงภาวะโภชนาการของเด็กและการได้รับวัคซีนวันโรค และบำบัดผู้ติดยาเสพติด

5) การพัฒนาชุมชนและการปกครอง ดำเนินงานร่วมกับที่ทำการพัฒนาชุมชนจังหวัด และอำเภอแม่สรวยจังหวัดเชียงราย โดยดำเนินการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านครอบคลุมทุกหมู่บ้าน จัดตั้งกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน จัดตั้งกลุ่มสตรี เผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย จัดตั้งเงินกองทุนพัฒนาตำบล ประชาชนมีบัตรประจำตัวประชาชนเพิ่มขึ้นจากเดิม 31% เป็น 42% ลดพื้นที่ปลูกฝิ่นลงจาก 1,300-1,500 ไร่ เหลือ 55 ไร่ ในปี พ.ศ. 2533

6) การพัฒนาปัจจัยด้านพื้นฐาน ดำเนินงานร่วมกับที่ทำการปกครองจังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สรวย โดยดำเนินการปรับปรุงถนนในพื้นที่ตำบลลาวี ให้สามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาล เริ่มจากบ้านห้วยน้ำเย็น- บ้านวาวี ระยะทาง 27 กิโลเมตร บ้านคอยล้าน- บ้านคอยช้าง- บ้านใหม่พัฒนา ระยะทาง 10 กิโลเมตร บ้านโป่งกลางน้ำ- บ้านนาเกตุเก่า ระยะทาง 5 กิโลเมตร โดยหมู่บ้านต่างๆ สามารถติดต่อกันโดยใช้ถนนได้ ร้อยละ 80 และมีแหล่งน้ำกินน้ำใช้ครอบคลุมพื้นที่กว่า ร้อยละ 50

เมื่อโครงการพัฒนาที่สูงไทย- เยอรมัน ได้สิ้นสุดโครงการลง ในปี พ.ศ. 2533 จึงส่งมอบโครงการและแผนพัฒนาในพื้นที่ให้กับหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่รับผิดชอบต่อไป แต่โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมันก็ยังให้การสนับสนุนที่จำเป็นต่อการพัฒนาของส่วนราชการต่างๆ ในตำบลลาวีไปจนถึงปี พ.ศ.2537

2. ศูนย์วิจัยและพัฒนากาเกษตรที่สูงเชียงราย (คอยช้าง)

ก่อตั้ง เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2528 ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านคอยช้างตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน ขอความร่วมมือมายังกรมวิชาการเกษตรให้จัดตั้งหน่วยงานทดลองเกษตรที่สูงในพื้นที่โครงการที่สูงไทยเยอรมัน เพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทดสอบพันธุ์พืชและแหล่งข้อมูลวิชาการเกษตรต่างๆ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรแก่ชาวไทยภูเขาและใช้เป็นพืชปลูกทดแทนการปลูกฝิ่น สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,500 เมตร มีสภาพอากาศหนาวเย็นตลอดปี โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ย 18-19 องศาเซลเซียส สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขาสูง มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 โดยศูนย์วิจัยและพัฒนากาเกษตรที่สูงเชียงราย (คอยช้าง) มีพื้นที่ประมาณ 2,889 ไร่

โดยศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรมีหน้าที่ศึกษา วิจัย พัฒนา และทดสอบพืช เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ศึกษาวิจัยและทดสอบพืชตามแผนงานและโครงการวิจัยของกรมวิชาการ เกษตรและให้บริการวิชาการด้านปัจจัยการผลิตในพื้นที่รับผิดชอบให้แก่เกษตรกร ภาคเอกชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลิต ขยายเมล็ดพันธุ์และกระจายพันธุ์พืช โดยมีพืชที่อยู่ในความรับผิดชอบ คือ พืชอุตสาหกรรม เช่น แมคาเดเมีย เกาลัดจีน กาแฟอาราบิก้า และชาจีน ผลไม้เมืองหนาว เช่น สาลี่ พลัม ท้อ บ๊วย พลัมไม้ดอกเมืองหนาว เช่น แบล็กเชอร์ วานิลลิศ เป็นต้น

3. โครงการขยายผลโครงการหลวงวาวี (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง)

โครงการนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโครงการหลวง เมื่อปี พ.ศ. 2512 เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา ลดการปลูกพืชยาเสพติด และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร โครงการขยายผลโครงการหลวงวาวี เริ่มดำเนินการจากที่สำนักงานสำนักงานป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดภาค 5 (ปปส. ภาค 5) ในปี พ.ศ. 2549 ได้ส่งหนังสือขอให้มูลนิธิโครงการหลวงเข้ามาพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนในหมู่บ้านที่อดีตสำนักงาน ปปส. เคยดำเนินการพัฒนาส่งเสริมอาชีพทดแทนการปลูกพืชที่มีปัญหาเสพติด ดำเนินการประสานขอข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาและสภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด จากหน่วยงานในพื้นที่ พบว่าพื้นที่ตำบลวาวีได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลังสิ้นสุดโครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-เยอรมัน ประมาณเมื่อปี พ.ศ. 2539 แต่ยังคงมีปัญหาหลงเหลือที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ยาเสพติด วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมป่าไม้ ดังนั้น สำนักงาน ปปส. ภาค 5 จึงได้มีหนังสือที่ ยช.1113 (สปพ)/4098 ลงวันที่ 19 กันยายน 2549 ถึงผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงเพื่อให้พิจารณาเสนอองค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวงพิจารณา โดยมีเป้าหมายในพื้นที่บ้านดอยช้าง หมู่ที่ 3 บ้านดอยล้าน หมู่ที่ 4 และบ้านใหม่พัฒนาหมู่ที่ 25 ในตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายและมูลนิธิโครงการหลวง ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและพัฒนาที่สูงเป็นผู้ แทนของโครงการหลวงเข้ามาประสานการทำงานในเชิงบูรณาการร่วมกับทางจังหวัดเชียงราย และหน่วยงานต่างๆ นอกจากนี้โครงการขยายผลโครงการหลวงวาวี ยังส่งเสริมระบบการอนุรักษ์ดิน น้ำ และการปลูกหญ้าแฝก รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร กระทั่งปัจจุบันสถานการณ์การปลูกฝิ่นหมดไปจากพื้นที่โครงการและเกษตรกรหันมาปลูกพืชเมืองหนาวมากกว่า 118 ชนิด พืชผักกว่า 70 ชนิด ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าอดีต

จากข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่บ้านดอยช้าง ในข้างต้นจะเห็นได้ว่าสภาพพื้นที่ดอยช้าง เป็นพื้นที่ที่มีสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการปลูกพืชและเป็นพื้นที่รัฐต้องการพัฒนาที่มุ่งเน้นความมั่นคงของชาติเป็นผลให้เกิดนโยบายการพัฒนาพื้นที่สูง ในช่วงปลายทศวรรษ 2490 ถึงต้นทศวรรษ 2500

(ชยันต์ 2553: 29) กล่าวคือ ประการแรกพื้นที่ดอยช้างมีความสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมในการปลูกพืชต่างๆ เป็นทุนเดิม เช่น การปลูกข้าวโพด ข้าวไร่ มะเขือเทศ กะหล่ำปลี เป็นต้น ซึ่งเป็นพืชที่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ปลูกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน รวมทั้งพื้นที่ที่สามารถเติบโตในสภาพอากาศ ในระดับความสูง 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลขึ้นไป ซึ่งปลูกเพื่อใช้ในการรักษาโรคเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางและระบบสาธารณสุขยังเข้าไม่ถึง รวมถึงพืชทดแทนพื้นที่รัฐเข้ามาส่งเสริมอย่างกะหล่ำปลี มะเขือเทศ ถั่วต่างๆ พืชเมืองหนาว เช่น ท้อ บ๊วย พลับ แมคาเดเมีย เกาลัด ชาจีน สาลี่ เป็นต้น รวมถึงพืชกาแฟ ที่สามารถเติบโตในระดับความสูง 900 เมตรจากระดับน้ำทะเล กระทั่งกลายเป็นพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ดอยช้างในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการปลูกพืชเหล่านี้ ทั้งสภาพดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีอินทรีย์วัตถุสูงเมื่อเทียบกับสภาพดินในพื้นที่ราบทั่วไป และสภาพอากาศที่เย็นตลอดทั้งปี โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ย 18-19 องศาเซลเซียส ทำให้สามารถปลูกพืชเมืองหนาว และพืชอื่นๆ ซึ่งเป็นพืชระยะสั้นและสามารถปลูกพืชนอกฤดูกาลได้ ดี ทำให้สามารถปลูกพืชได้ตลอดทั้งปี

ประการที่สอง พื้นที่บ้านดอยช้างเป็นพื้นที่ตามนโยบายพัฒนาพื้นที่สูงของรัฐที่ต้องเร่งพัฒนา ทำให้บ้านดอยช้างได้รับการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน สาธารณสุข สังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลกระทบทางด้านบวกของนโยบายการพัฒนาพื้นที่สูงทั้งสิ้น เนื่องมาจากรัฐหวัหระแวง และกังวลว่ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ โดยการเหมารวมว่าเป็นต้นเหตุของ ปัญหาคอมมิวนิสต์ ปัญหาการปลูกฝิ่นและการตัดไม้ทำลายป่า เป็นผลทำให้เกิดโครงการพัฒนาพื้นที่สูงต่างๆ โดยความร่วมมือของรัฐบาลไทยและสหประชาชาติได้เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2504-2505 พร้อมกับการจัดตั้งศูนย์วิจัยชาวเขาในปี พ.ศ. 2507 ซึ่งมีบทบาทในการวิจัยและป้อนข้อมูลในงานพัฒนาของกองสงเคราะห์ชาวเขา ที่เกี่ยวข้องจนถึงปี พ.ศ. 2545 นอกจากนี้ยังจัดตั้งโครงการหลวงตามโครงการพระราชดำริของในหลวงเพื่อดำเนินการส่งเสริมพืชทดแทนฝิ่น ในปี พ.ศ. 2512 ตามมาด้วยโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นที่สูงที่เป็นโครงการร่วมกับรัฐบาลไทยและประเทศตะวันตกหลายประเทศ ทำให้การปลูกฝิ่นบนพื้นที่สูงลดน้อยลงและหมดสิ้นไปในช่วงทศวรรษ 2530 แต่กระนั้นการยกเลิกการปลูกฝิ่นก็ไม่สามารถลดปัญหาเสพติดได้เพราะมีสารเสพติดประเภทเฮโรอีนเข้ามาแทนที่ และมีปัญหารุนแรงมากกว่าฝิ่นหลายเท่า แต่ในกระบวนการพัฒนาดังกล่าวทำให้พื้นที่สูงในภาคเหนือของประเทศไทยหลายพื้นที่ได้รับการพัฒนาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรมและสาธารณูปโภค ขั้นพื้นฐาน ซึ่งบ้านดอยช้างเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ต้องได้รับการพัฒนาตามนโยบายดังกล่าว มีโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ทำให้บ้านดอยช้าง ถึงแม้ว่าโครงการดังกล่าวสิ้นสุดการดำเนินงานไปแล้ว แต่ปัจจุบันมีหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมและพัฒนาให้ความรู้ในด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ประชากรมี

รายได้มากขึ้น เกิดการก่อตั้งโรงเรียนบ้านดอยช้าง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีถนนจากเส้นทางสายหลัก กมายังหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง น้ำประปา แม้กระทั่งระบบการติดต่อสื่อสารและเทคโนโลยีต่างๆ ก็เข้ามายังพื้นที่บ้านดอยช้าง ซึ่งเป็นผลต่อการพัฒนาพื้นที่สูงและระบบทุนนิยมที่มาพร้อมกับการพัฒนาดังกล่าวทำให้หมู่บ้านดอยช้าง เกิดความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมาก ที่เห็นได้ชัดเจนคือการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนพื้นที่ สูงดอยช้างจากการเหมารวมว่าเป็นต้นเหตุของปัญหายาเสพติดและการตัดไม้ทำลายมาสู่การเป็นพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ ก็อย่างกาแฟ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอพัฒนาการของเศรษฐกิจในชุมชนพื้นที่สูงดอยช้างในหัวข้อถัดไป

3.4 สรุปและการอภิปรายผล

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ในภาพรวมของการอพยพโยกย้ายมายังประเทศต่างๆ เป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ภายในประเทศต้นกำเนิดและภัยสงครามทางการเมือง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าต้องย้ายถิ่นฐานและอยู่กระจัดกระจายตามประเทศแถบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า ลาว เวียดนาม และไทย ในการย้ายถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าไปตามแต่ละประเทศได้มีการปรับตัวทางวัฒนธรรมและสังคมแต่บริบทสภาพแวดล้อมเพื่อความอยู่รอด แต่ยังคงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้ โดยเฉพาะในประเทศไทยที่ยังคงรักษาความเป็นอาข่าทั้งในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี การแต่งกาย รวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ยังคงมีวิถีการผลิตแบบจารีตประเพณี มีระบบการผลิตแบบไร่หมุนเวียน ปลูกพืชผักและพืชไร่ไว้บริโภคในครัวเรือน นอกเหนือจากการบริโภคก็นำไปขาย เช่นเดียวกับการปลูกฝิ่น เดิมชาวอาข่าก็ปลูกฝิ่นไว้บริโภคและรักษาโรค หากปีไหนมีผลผลิตมากก็นำไปขายแลกข้าวและอาหาร เพราะอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงและห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครอง จนกระทั่งรัฐบาลได้ออกกฎหมายห้ามค้าฝิ่นซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ.2502 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การปลูกฝิ่นของชาวบ้านกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและมองว่าระบบการผลิตแบบไร่หมุนเวียนของชาวอาข่าเป็นการทำลายป่า รัฐบาลจึงส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่นเพื่อให้ชาวบ้านมีที่ทำกินอย่างถาวร ไม่แผ้วถางป่าเพื่อทำเกษตรเช่นแต่ก่อน การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของชาวบ้านที่เกิด ขึ้นเป็นการทำลายวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมสื่อต่างๆ ต่าง นำเสนอข่าวว่ากลุ่มคนบนพื้นที่สูงปลูกฝิ่นค้ายาเสพติด และทำลายป่า ซึ่งเป็นการนำเสนออัตลักษณ์เพียงด้านเดียวโดยการนิยามจากคนภายนอกและขาดความเข้าใจในประวัติศาสตร์และบริบทของพื้นที่ ทำให้ชาวอาข่าต้องยอมรับว่าท กรรพัฒนาของรัฐโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าถูกสร้างให้เป็น “อื่น” ด้วยวาทกรรมการพัฒนาที่ว่าด้วย “ปัญหาชาวเขา” ประกอบด้วยปัญหาคอมมิวนิสต์ การปลูกฝิ่นและการตัดไม้ทำลายป่า นอกจากนี้การไม่เข้าใจในวัฒนธรรมอาข่าที่มี

ความแตกต่างจากสังคมส่วนใหญ่ เป็นผลทำให้เกิดความเข้าใจผิดๆ และถูกปฏิบัติด้วยความเป็น “อื่น” ในระยะที่ผ่านมา

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของชาวอำเภามีผลทำให้ระบบเศรษฐกิจในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วย กลุ่มชาติพันธุ์อำเภอนคอยช้างจึงต้องปรับตัวอย่างมากในการตอบสนองนโยบายของรัฐ ซึ่งผลของนโยบายการพัฒนาดังกล่าวทำให้ปัจจุบันคอยช้างเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เช่น การขยายตัวของประชากร ข้อมูลทางกายภาพ ที่เอื้อต่อการทำเกษตรเนื่องจากเป็นสภาพที่มีความอุดมสมบูรณ์ การพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้ของประชากร ตลอดจนหน่วยงานในพื้นที่ที่ส่งเสริมและพัฒนาด้านการเกษตร เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นร่องรอยจากนโยบายการพัฒนาพื้นที่สูงอันมีส่วนเปลี่ยนแปลง ำให้พื้นที่คอยช้างเกิดการพัฒนาดังเช่นปัจจุบัน การที่คอยช้างเกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็ว นั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตจากการผลิตแบบยังชีพมาเป็นการผลิตแบบเชิงพาณิชย์ โดยการปลูกกาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจ ซึ่งการพัฒนาดังกล่าว ทั้งนโยบายการพัฒนาคนบนพื้นที่ สูงและกลไกกฎหมายการห้ามล่าสัตว์ป่า ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เริ่มพัฒนาการมาเป็นผู้ปลูกกาแฟและก่อตั้งบริษัทกาแฟคอยช้าง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการก่อตั้งบริษัทกาแฟคอยช้าง คอฟฟี่ ออร์จินอล จำกัด ทำให้วิถีชีวิต การผลิต การเกษตรเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อรายได้และความมั่นคงของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวในบทถัดไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved